

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

JOVITA KRASTINYTĖ
DARBO IR SOCIALINIO APRŪPINIMO TEISĖS PROGRAMA

Valstybės registrų vaidmuo notaro funkcijų atlikime

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė lekt. D. Svirbutienė

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. VALSTYBĖS REGISTRO SAŲOKA	5
2. NOTARO FUNKCIJOS IR VALSTYBĖS REGISTRAI	6
3. VALSTYBĖS REGISTRŲ VAIDMUO NOTARO FUNKCIJŲ ATLIKIME.....	10
3.1 Valstybės registras – duomenų teikėjas.....	10
3.1.1. Juridinių asmenų registras	10
3.1.2. Gyventojų registras.....	15
3.1.3. Užsieniečių registras.....	19
3.1.4. Ūkininkų ūkių registras	20
3.1.5. Nekilnojamojo turto registras.....	21
3.1.6. Hipotekos registras	25
3.1.7. Turto arešto aktų registras	27
3.1.8. Kelių transporto priemonių registras	29
3.1.9. Traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registras ir kiti valstybės registras	30
3.1.10. Vedybų sutarčių registras	30
3.1.11. Testamentų registras	34
3.2. Notaras – valstybės registrų duomenų teikėjas	38
3.2.1. Registravimas	38
3.2.2. Notaras – Nekilnojamojo turto registro duomenų teikėjas.....	42
3.2.3. Notaras – Vedybų sutarčių registro teikėjas.....	44
3.2.4. Notaras – Testamentų registro duomenų teikėjas.....	45
3.2.5. NETSVEP.....	46
3.2.6. Notaras – Juridinių asmenų registro duomenų teikėjas.....	48
3.2.7. Notaras – Hipotekos registro duomenų teikėjas.....	49
4. VALSTYBĖS REGISTRŲ PRISIJUNGIMAS PRIE EUROPOS SĄJUNGOS IR TARPTAUTINIŲ REGISTRŲ.....	49
IŠVADOS.....	53
PASIŪLYMAI.....	55
SANTRAUKA	56
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS	59

IVADAS

Kiekvienoje teisinėje valstybėje turi būti saugomos ir užtikrinamos asmenų teisės ir teisėti interesai. Valstybės, siekdamos įgyvendinti šį tikslą, imasi įvairių teisinių priemonių. Notaro institucija yra viena svarbiausių teisinių institucijų, kurios pagrindinis uždavinys – teisėtumo civiliniuose teisiniuose santykiuose užtikrinimas. Notaras, atlikdamas valstybės jam pavestas funkcijas, naudoja kitas valstybės sukurtas teises priemones. Viena iš jų – valstybės registrai, kurių teikiami duomenys padeda notarui tinkamai ir efektyviai įgyvendinti jam pavestus uždavinius, užtikrinant tiek sąžiningų šalių interesus, tiek apskritai sąžiningumo, viešumo principų įgyvendinimą civiliniuose teisiniuose santykiuose.

Ši tema aktuali ir analizuotina, kadangi darbe bus aptariamos vienos iš pagrindinių institucijų – valstybės registrai ir notariatai, įgyvendinantys vartotojų teisių apsaugą. Taip pat valstybės registru ir notaro sąveiką analizuoti skatina vis didėjanti informacinių technologijų svarba įvairiose srityse, įskaitant „elektroninės valdžios“, „vieno langelio“ principo įgyvendinimo ir informacinės visuomenės sritis. Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare, aktualus yra valstybės registru prisijungimo prie Europos Sąjungos ir tarptautinių registru klausimas.

Be to, registru ir notaro sąveika beveik nenagrinėta teisinėje mokslinėje literatūroje, šia tema pasigendama sisteminės, kompleksiškos analizės. Teisiniuose šaltiniuose notaras ir valstybės registrai nagrinėjami atskirai, nepateikiant detalesnės valstybės registru ir notaro institucijos sąveikos analizės. Lietuvių autoriai daugiausia nagrinėjo notaro institucijos vaidmenį kitų teisinių institucijų sistemoje, notariato funkcijas, jų pasikeitusį vaidmenį priėmus naują Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą (toliau LR CK). Tuo tarpu užsienio autoriai notaro instituciją nagrinėjo lygindami skirtingas teisinių sistemų tradicijas, nuo kurių priklauso notaro funkcijos. Užsienio autoriai mokslinėje literatūroje daugiau analizuoja ir juridinių faktų registravimą, jo reikšmę, sistemas ir funkcijas, egzistuojančias įvairiose Europos valstybėse.

Šio magistrinio darbo **tyrimo objektas** yra „valstybės registras - duomenų teikėjas“ ir „notaras – registro duomenų teikėjas“ sąveikos aspektai. Magistro baigiamojo darbo **tyrimo dalykas** yra valstybės registru ir notaru veiklą reglamentuojantys teisės aktai, mokslinė literatūra ir notarinė praktika.

Darbo **tikslas** yra išanalizuoti valstybės registru vaidmenį notarui atliekant valstybės pavestas funkcijas, valstybės registru veiklos teisinį reglamentavimą, įgyvendinimą notaro praktikoje ir iš to kylančias įgyvendinimo problemas. Siekiant šio tikslo, iškeliami tokie **tyrimo uždaviniai**:

- 1) išanalizuoti valstybės registru ir notaro funkcijų sąvokas;

2) teisiniu ir praktiniu aspektu išnagrinėti valstybės registų ir notaro bendradarbiavimo būdus ir iš to kylančias problemas;

3) išnagrinėti valstybės registų teisinį reglamentavimą Lietuvos Respublikoje, kartu apžvelgiant ir analizuojant kai kuriuos valstybės registų veiklos reglamentavimo aspektus kitose pasirinktose Europos valstybėse (Estijoje, Latvijoje, Olandijoje, Italijoje, Švedijoje ir kt.);

4) išanalizavus visą turimą medžiagą, pateikti pasiūlymus dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo, kad valstybės registų sistema būtų pakankamai efektyvi, iš tikrųjų padedanti notarui atlikti jam valstybės pavestas funkcijas, taip ginant visuomenės interesus.

Šio darbo **hipotezė** – Lietuvos valstybės registų sistema nepakankamai integrali, o valstybės registų teikiami duomenys nėra pakankamai išsamūs, tikslūs, aktualūs ir prieinami.

Siekiant užsibrėžto tikslo, atliekant tyrimą buvo taikomi įvairūs **teoriniai tyrimo metodai**. Pagrindinis tyrimo metodas – loginė analizė, kuri buvo taikyta tiriant norminę ir specialiąją literatūrą, darant ir pagrindžiant išvadas, apibendrinimus. Naudojantis lyginamuoju metodu, buvo lyginamos nuostatos, reglamentuojančios valstybės registų ir notaro veiklą Lietuvos Respublikoje ir kitose pasirinktose Europos valstybėse. Istorinis metodas naudotas analizuojant kaip kito valstybės registų ir notaro sąveika, priklausomai nuo teisinio reglamentavimo pakeitimų. Lingvistinis metodas naudotas sąvokų apibrėžimui. Be šių teorinių tyrimo metodų, buvo naudojamas empirinis dokumentų analizės tyrimo metodas – išanalizuoti Lietuvos Respublikos, kitų pasirinktų Europos valstybių bei Europos Sąjungos teisės aktai, reglamentuojantys valstybės registų ir notarų veiklą.

Magistrinis darbas suskirstytas į keturis skyrius. Pirmajame skyriuje nagrinėjama valstybės registro sąvoka, kuri teisinėje literatūroje ir teisės aktuose vartojama nevienareikšmiškai. Antrasis skyrius skirtas notaro funkcijų analizei, bendram valstybės registų vaidmens aptarimui. Trečiajame skyriuje nagrinėjamas valstybės registų vaidmuo notaro funkcijų atlikime, išskiriant du valstybės registų ir notaro sąveikos aspektus: „valstybės registras – duomenų teikėjas“ ir „notaras – registro duomenų teikėjas“. Ketvirtajame skyriuje analizuojama perspektyva Lietuvos valstybės registrams prisijungti prie tarptautinių ir Europos Sąjungos registų. Išnagrinėjus teisinę literatūrą ir teisės aktus, pateikiamos išvados bei pasiūlymai, kurie galėtų padėti išspręsti darbe paminėtas valstybės registų ir notaro sąveikos problemas.

1. VALSTYBĖS REGISTRO SĄVOKA

Išanalizavus negausią teisinę literatūrą ir valstybės registrų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, išryškėja valstybės registrų sąvokos neapibrėžtumas: galima rasti ne tik valstybės registro sąvoką, tačiau ir registro, ir viešojo registro sąvokas. Kyla klausimas, ar aukščiau minėtos sąvokos yra sinonimai, ar visgi reikėtų jas atriboti, apibrėžiant jų skirtumus.

Tarptautinių žodžių žodynas pateikia tokią registro (lot. *registrum*) sąvokos reikšmę – tai sąrašas, rodyklė¹. Teisės žodyne registro sąvoka apibrėžiama kaip oficialus sąrašas, kuriame registruojami vardai, pavadinimai, įvykiai ar sandoriai². Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodyne registras – tai duomenų bei kitos informacijos sisteminimo, kaupimo, saugojimo ir naudojimo priemonė³. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad registro sąvoka apibūdinama gana abstrakčiai, nevienareikšmiškai.

Tik detalesnė Lietuvos Respublikos teisės aktų analizė leidžia sukonkretinti ir pateikti tam tikras išvadas dėl aukščiau minėtų sąvokų.

Vadovaujantis 2005 m. kovo 21 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Dėl valstybės registrų sąrašo reorganizavimo į registrų sąrašą ir registrų sąrašo nuostatų patvirtinimo Nr. 299⁴ galima atriboti valstybės ir žinybinius registrus. Pagal šį teisės aktą, valstybės registrai – tai registrai, kurie steigiami specialiu registro įstatymu. Dažniausiai įstatymu steigiami svarbiausi valstybės registrai, tuo tarpu kiti registrai steigiami įstatymais, reglamentuojančiais tam tikrą veiklos sritį, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, ministerijų įsakymais. Galima teigti, kad šiuo atveju, valstybės registro pagrindinis požymis – steigimo pagrindas.

Valstybės registrų įstatyme⁵ valstybės registras (kadastras) – teisinių, organizacinių, technologinių priemonių visuma, skirta registruoti įstatymų nustatytus registro objektus, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti bei teikti fiziniams ir juridiniams asmenims registruojamų objektų kiekybinius, kokybinius, geografinius ir kitus duomenis bei dokumentus. Aukščiau pateiktas apibrėžimas yra žymiai detalesnis, apibūdinantis valstybės registrą, kaip sistemą, nurodantis jo pagrindines veiklos funkcijas.

Kai kurie autoriai teigia, kad vadovaujantis Valstybės registrų įstatymu, ir iki šiol sukaupta registrų kūrimo patirtimi, registras gali būti suprantamas dvejopai. Registrą galima suvokti kaip teisinių ir organizacinių priemonių visumą, kuri nustato, kokių pagrindu, kokiam tikslui ir kaip registruojami tam tikros kategorijos objektai. Antra vertus, registrą galima suvokti

¹ Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: leidykla „Žodynas“, 2001. P. 834.

² Collins Dictionary Law. Second edition W. J. Stewart and the Estate of Robert Burgess. Great Britain: Harper Collins, 2001. P. 330.

³ Mockevičius R. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. Vilnius: VĮ teisinės informacijos centras, 2000. P. 363.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 21 d. nutarimas Nr. 299 Dėl valstybės registrų sąrašo reorganizavimo į registrų sąrašą ir registrų sąrašo nuostatų patvirtinimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 38-1232.

⁵ Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 86-2043.

ir kaip informacinių technologijų priemonių visumą, skirtą objektų registravimo duomenims kaupti, saugoti, taip pat jiems teikti⁶.

LR CK⁷ valstybės registru sąvoka nevartojama. Šiame teisės akte valstybės registro sąvoką pakeičia viešojo registro sąvoka. Autorės nuomone, tai tas pats valstybės registras, tik apibūdinamas, ne steigimo pagrindu, o teikiamų duomenų pobūdžiu (registro duomenys yra prieinami viešai ir atviri, išskyrus tam tikrus įstatymo numatytus atvejus). Tai patvirtina ir Lietuvos Respublikos notariato įstatymo⁸ (toliau Notariato įstatymas) nuostatos, kur šios sąvokos vartojamos kaip sinonimai, reglamentuojant analogiškas notaro funkcijas vartojamos abi sąvokos. Šio įstatymo 46 straipsnyje nustatoma, kad duomenis apie patvirtintą sutartį notaras perduoda viešojo registro tvarkytojui per 24 valandas nuo sutarties patvirtinimo momento teisės aktų nustatyta tvarka. Tuo tarpu minėto įstatymo 51 straipsnyje vartojama valstybės registru sąvoka – notaras teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka turi pateikti valstybės registrams duomenis apie patvirtintus sandorius, palikimo priėmimo faktus. Viešojo registro sąvoka nepateikiama tik reglamentuojant testamentų registravimą, kadangi Testamentų registras išsiskiria teikiamų duomenų pobūdžiu - jis nėra viešas registras.

Apibendrinant galima teigti, kad valstybės registras – tai teisinių, organizacinių ir informacinių technologijų priemonių sistema, kuri yra vieša, steigiama įstatymų pagrindu, atliekanti informavimo ir registravimo funkcijas.

Aukščiau pateiktos sąvokos šiame darbe bus vartojamos kaip sinonimai, atsižvelgiant į sąvokos kontekstą konkrečiu nagrinėjamu klausimu. Registras galėtų būti laikomas pačia bendriausia sąvoka, valstybės registras, registru, akcentuojant jo steigimo ir veiklos teisinį pagrindą, tuo tarpu viešasis registras, registru, akcentuojant duomenų viešumą. Įstatymai nustato skirtingą atitinkamų sandorių registravimo, viešumo reikšmę. Vienais atvejais, juridiniai faktai registruojami informavimo, viešumo tikslu (pvz.: vedybų sutartys), tuo tarpu kitais atvejais, registravimas lemia dokumento galiojimą (pvz.: hipotekos sandoris). Toliau daugiausiai bus vartojama valstybės registro kaip viešojo registro sąvoka, pabrėžiant valstybės registru duomenų viešumą.

2. NOTARO FUNKCIJOS IR VALSTYBĖS REGISTRAS

Šiame skyriuje pateikiama trumpa notaro funkcijų, jo vaidmens analizė, atsižvelgiant į valstybėje egzistuojančios teisinės sistemos tradiciją (kaip žinia, išskiriamos taip vadinama kontinentinė teisės sistema ir bendrosios tradicijos teisės sistema). Šiame darbe notaro funkcijos,

⁶ Andrijauskas K., Buitkus A. ir kt. Informacinės visuomenės teisė. Lietuvos vartotojų institutas. VU Informacijos visuomenės studijų centras, 2005. P. 31.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁸ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.

užtikrinant teisėtumą civiliniuose teisiniuose santykiuose, bus nagrinėjamos lyginant teisinės sistemas. Teisinėje literatūroje skiriamas lotynų notariatas (*Latin notaries*) ir anglo-saksų notariatas (*Public notaries*), kuriam, pagal atliekamų funkcijų panašumus, gali būti priskiriamas ir Skandinavijos valstybių notariatas.

Lotynų notariatą galima apibūdinti tokiais požymiais:

1. Notarai – valstybės įgaliojimus turintys asmenys, tvirtinantys svarbiausius teisinius sandorius.

2. Notarų patvirtinti dokumentai preziumuojami kaip teisėti, kitaip tariant, kas patvirtinta notaro yra neginčijama ir nereikalauja papildomų įrodymų, todėl notariniai dokumentai turi ypatingą įrodomąją galią.

3. Notarams pavesta funkcija tvirtinti ypač svarbius sandorius – testamentus, perleidimo sandorius, juridinių asmenų steigimo dokumentus ir kt.⁹. LR CK nustato privalomą notarinę formą nekilnojamojo turto perleidimo sandoriams.

4. Notarai atlieka viešo pobūdžio funkcijas, kurios turi teisinės pasekmes ne tik notarinio veiksmo šalims, bet ir kitoms teisinėms institucijoms, tretiesiems asmenims ir apskritai visuomenei bei gina valstybės interesą.

5. Atlikdamas notarinį veiksma, notaras išaiškina šalims teisinės pasekmes, veikia objektyviai, yra nešališkas.

6. Notaro patvirtinti dokumentai turi didesnę teisinę reikšmę, notaras laikomas „sargu“, padedančiu įgyvendinti teisę.

7. Notaras atlieka ir sandorių registravimo funkciją, bei informuoja apie juos ir kitas institucijas.

8. Kai kuriose lotynų notariato valstybėse notaras kontroliuoja ir mokesčių sumokėjimą, atlieka kai kurių mokesčių rinkėjo funkcijas¹⁰.

9. Notaras, įgyvendindamas įstatymų nustatytas funkcijas, vykdydamas valstybės įgaliojimus, asmeniškai atsako už savo veiklą. Už įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimus, padarytus atliekant notarinius veiksmus, už kuriuos taikoma baudžiamoji ir administracinė atsakomybė, notaras atsako kaip valstybės pareigūnas. Tuo pasireiškia notaro atsakomybės dualistinė prigimtis, kada notarui už tą patį pažeidimą gali būti taikomos įvairios teisinės atsakomybės rūšys. Dažniausiai pasitaikanti teisinės atsakomybės rūšis yra notaro civilinė

⁹ Shaw G. The German notariat and the European challenge// International Journal of the Legal Profession. 2003, Vol. 10, No. 1, P. 39. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=116&sid=ec8e29b7-929f-4ef6-8a2b-dcaed9adc3b%40seseionmgr106>. Prisijungimo laikas: 2006-11-25.

¹⁰ Van den Bergh R. Montangie Y. Competition in Professional services markets: are latin notaries different?// Journal of Competition Law and Economics. 2006 2 (2), P. 206. <http://www.jcle.oxfordjournals.org/cgi/reprint/2/2/189?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=1&andorexactitle=and&andorexactitleabs=and&fulltext=notary&andorexactfulltext=and&searched=1&FIRSTINDEX=0&sortspec=relevance&resuorctype=HWCIT>. Prisijungimo laikas: 2006-11-25.

atsakomybė, pasireiškianti tuo, kad notaras atsako ne tik už savo kaltais veiksmais padarytą žalą, bet ir už notaro atstovo, biuro darbuotojų veiksmais padarytą žalą. Toks civilinės atsakomybės režimas yra taikomas didesnio pavojaus šaltinio valdytojui: atsakomybė ne tik asmeninė, bet ir griežta.

Pagal Notariato įstatymą, notaras – valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Notarams suteikiama teisė juridiskai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektyvias teises ir juridinius faktus, užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą.

Kai kurie autoriai išskiria tokias notaro socialines funkcijas:

1. Prevencinę.
2. Teisės taikymo.
3. Teisės saugos.
4. Mokesčių.
5. Registracijos¹¹.

Lotynų notarai kai kuriose valstybėse gali būti ir mediatoriais. Jie kaip tarpininkai, gavę valstybės įgaliojimus atlikti mediatoriaus funkciją, dalyvauja sprendžiant šeimos, paveldėjimo ar kitus teisinius ginčus, siūlydami šalims taikų sprendimą ir tai patvirtindami notarinio dokumentu¹².

Aukščiau minėtų pagrindinių lotynų notariato aspektų anglo-saksų notariate, taip pat ir Skandinavijos valstybėse nėra. Šių teisės sistemų tradicijos notariato institucijai būdinga:

1. Notaras (*public notary*), kai kurių autorių nuomone, nėra teisės specialistas. Dar daugiau, jam nėra pavesta konsultuoti šalis, ruošti sandorių projektus, nebent jis kartu yra ir advokatas;

2. Notaro pagrindinė funkcija – tvirtinti pasirašančių asmenų tapatybes, jų parašų tikrumą;

3. Notaro (*public notary*) dokumentas yra ginčijamas ir neturi vykdomosios galios¹³.

Taigi seka išvada, kad lotynų notariato institucija, kurios pagrindinė funkcija – teisėtumo civiliniuose santykiuose užtikrinimas, turėdama valstybės įgaliojimus, įgyvendina ypač veiksmingą ir saugų teisinį mechanizmą šeimos, paveldėjimo, daiktinių teisių ir verslo

¹¹ Šaltauskienė S. Notaro, seniūno ir konsulinio pareigūno atliekami notariniai veiksmai// Notariatas, Nr. 2/ 2007. P. 32.

¹² <http://www.cnue-nouvelles.be/en/001/008.html>. Prisijungimo laikas: 2007-10-10.

¹³ Van den Bergh R. Montangie Y. Competition in Professional services markets: are latin notaries different?// Journal of Competition Law and Economics. 2006 2 (2), P. 207. <http://www.jcle.oxfordjournals.org/cgi/reprint/2/2/189?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=1&andorexactitle=and&andorexactitleabs=and&fulltext=notary&andorexactfulltext=and&searched=1&FIRSTINDEX=0&sortspec=relevance&resuorctype=HWCIT>. Prisijungimo laikas: 2006-11-25.

santykiuose. Tuo tarpu anglo-saksų, Skandinavijos valstybių notariai netvirtina notarinių dokumentų, neužtikrina, kaip „preventatyvus teisėjas“, teisėtumo civiliniuose teisiniuose santykiuose, kitaip tariant, jie nėra suprantami notaru ta prasme, kaip įprasta mums, valstybėms, kur veikia lotynų notariatas.

Priklausomai nuo valstybėse įtvirtintos teisinės sistemos tradicijos, skiriasi notaro funkcijos, kas kartu lemia ir valstybės registrų vaidmenį šių funkcijų atlikimui. Šiame darbe daugiau dėmesio bus skiriama registrų vaidmens analizei lotynų notariato notarų funkcijų atlikime, kadangi anglo-saksų, Skandinavijos valstybių notariai, netvirtina sandorių, taigi tuo pačiu nėra nei valstybės registrų duomenų teikėjai, nei valstybės registrų duomenų gavėjai.

Prieš aptariant atskirų valstybės registrų duomenų reikšmę notaro funkcijų atlikime, tikslinga išskirti pagrindinius valstybės registrų vaidmens aspektus, atsižvelgiant į aukščiau nurodytas notaro funkcijas, kurias vykdant užtikrinamos asmenų teisės ir teisėti interesai. Vadovaujantis LR CK, ypač išskiriamas notaro, kaip vartotojų teisių apsaugos užtikrintojo, vaidmuo. Notaras, atlikdamas savo funkcijas, privalo naudoti kitas valstybės sukurtas priemones – valstybės registrų duomenis. Valstybės registrų vaidmuo vartotojų teisių apsaugos srityje daugiau analizuotinas pabrėžiant jo vykdomą informavimo funkciją, t. y. teisiškai reikšmingų duomenų ir dokumentų atskleidimo funkciją. Notaras, atlikdamas konsultavimo – aiškinimo, sandorių tvirtinimo funkcijas, tikrina valstybės registrų viešus duomenis, kurie yra preziumuojami kaip teisingi, išsamūs, aktualūs. Kai kurių autorių nuomone, „viešųjų registrų tikslas – viešumas, kuris yra teisinio tikrumo prielaida“¹⁴. Tuo tarpu notaras - pagrindinė institucija, užtikrinanti teisėtumą civiliniuose teisiniuose santykiuose. Darytina išvada, kad vartotojų teisių apsaugos užtikrinimo srityje notaro ir valstybės registrų vaidmuo abipusis. Apie notarą galima kalbėti tiek kaip apie duomenų teikėją, tiek kaip apie vartotoją, kuris, užtikrindamas kitų visuomenės narių – vartotojų teises ir teisėtus interesus, tikrina valstybės registrų duomenis. Valstybės registrai tuo tarpu ir teikia duomenis notarui, ir kaupia notaro jam teikiamus duomenis ir dokumentus. Kadangi valstybė yra valstybės registrų garantas, ji privalo užtikrinti, kad registrų teikiami duomenys iš tikrųjų būtų teisingi, aktualūs, operatyviai perduodami, realiai padėtų notarui įgyvendinti jam valstybės pavestas funkcijas tiek vartotojų teisių apsaugos srityje, tiek apskritai užtikrinant teisinį tikrumą civiliniuose teisiniuose santykiuose.

Toliau darbe bus analizuojami aukščiau minėti valstybės registrų ir notaro sąveikos aspektai – „valstybės registras – duomenų teikėjas“¹⁵ ir „notaras – registro duomenų teikėjas“ nagrinėjant atskirų valstybės registrų vaidmenį notaro funkcijų atlikime, valstybės registrų ir

¹⁴ Šaltauskienė S., Nekrošius V. Notariato funkcijos, taikant naująjį Civilinį kodeksą// Justitia, Nr. 1-2, 2002. P. 5.

¹⁵ Žiūrėti priedą Nr. 1: Valstybės registrai, teikiantys duomenis notarui elektroniniu būdu.

notaro sąveikos teisinį reglamentavimą Lietuvoje ir kitose pasirinktose Europos valstybėse, jo įgyvendinimą bei problemas, kurios neleidžia notarui visiškai užtikrinti teisėtumo civiliniuose teisiniuose santykiuose.

3. VALSTYBĖS REGISTRŲ VAIDMUO NOTARO FUNKCIJŲ ATLIKIME

3.1 Valstybės registras – duomenų teikėjas

3.1.1. Juridinių asmenų registras

Juridinių asmenų registras – vienas iš pagrindinių valstybės registru, kuris kaupia, saugo, naudoja ir teikia duomenis ir dokumentus apie juridinius asmenis, jų filialus ir atstovybes, užsienio juridinių asmenų ir kitų organizacijų filialus ir atstovybes¹⁶. Juridinių asmenų registro, pradėjusio veikti nuo 2004 m. sausio 1 d., veiklą reglamentuoja Europos Sąjungos (toliau ES) direktyvos, LR CK, Juridinių asmenų registro įstatymas¹⁷, Juridinių asmenų registro nuostatai¹⁸ ir kiti teisės aktai. Registro kaupiami duomenys ir dokumentai yra vieni iš svarbiausių tiek teisiniu, tiek ekonominiu požiūriu investuotojams, verslininkams, vartotojams ir kitiems civilinių teisių santykių dalyviams, priimant tam tikrus sprendimus ir pozicijas. Notarai, kaip svarbiausia institucija, užtikrinanti trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą, yra vieni iš pagrindinių Juridinių asmenų registro duomenų ir dokumentų gavėjų, kuriems duomenys teikiami duomenų teikimo sutarčių pagrindu elektroniniu būdu.

Juridinių asmenų registro tvarkomų duomenų ir dokumentų svarba skatina kalbėti apie tinkamą juridinių asmenų duomenų ir dokumentų atskleidimą, kitaip tariant apie atskleidimo principą, įtvirtintą LR CK 2.62 straipsnio 3 dalyje. Šio principo esmė – bet kuris juridinis asmuo privalo informuoti Juridinių asmenų registrą apie savo veiklą. LR CK 2.64 ir 2.66 straipsniuose nustatoma, kokie duomenys ir dokumentai pateikiami Juridinių asmenų registru. Atskleidimo principas plėtojamas ir LR CK 2.82 straipsnio 3 dalyje, kur nustatyta valdymo organų atsakomybė už duomenų nepateikimą Juridinių asmenų registru. Be to, atskleidimo principas neatsiejamas nuo viešumo principo. Tai reiškia, kad Juridinių asmenų registro duomenys yra prieinami bet kuriam trečiajam asmeniui, kaip nustatyta Juridinių asmenų registro nuostatuose - duomenys, informacija ir dokumentai yra vieši.

Aukščiau minėti aspektai šiame darbe bus plačiau nagrinėjami lyginant ES direktyvų ir Lietuvos Respublikos įstatymų, įgyvendinančių šiuos ES aktus, reglamentavimą. Pirmiausia

¹⁶ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. Nr. 1407 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.

¹⁷ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 55-1940.

¹⁸ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. Nr. 1407 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.

paminėtina Pirmoji direktyva¹⁹, kurios vienas iš tikslų – harmonizuoti bendrovėms taikomus viešumo reikalavimus. Kadangi valstybės narės taikė skirtingas duomenų skelbimo sistemas, buvo prieita prie nuomonės, kad informacija turi būti kaupiama kiekvienos valstybės narės centriniame registre, komerciniame ar įmonių registre, kiekvienai jame registruotai bendrovei užvedant bylą. Pirmosios direktyvos 2 straipsnis reglamentuoja, kokie juridinio asmens duomenys turėtų būti skelbiami. Ši nuostata įtvirtinta LR CK 2.66 straipsnyje, kuris nurodo, kokia svarbiausia informacija, susijusi su juridiniu asmeniu, turėtų būti teikiama:

- duomenys, leidžiantys identifikuoti juridinį asmenį – juridinio asmens pavadinimas, teisinė forma, kodas, buveinė;
- informacija apie juridinio asmens organus – juridinio asmens dalyvių susirinkimas, juridinio asmens priežiūros organas, juridinio asmens valdymo organas;
- duomenys apie asmenis, kurie įgalioti atstovauti bendrovei – juridinio asmens valdymo organų nariai ir juridinio asmens dalyviai, turintys teisę juridinio asmens vardu sudaryti sandorius, jų teisių ribos ir parašų pavyzdžiai. Atskleidžiant šią informaciją turi būti nurodyta, ar atstovauti įgalioti asmenys gali tai daryti vieni, ar privalo veikti kartu, kitaip tariant turi būti atskleistas kiekybinis atstovavimas;
- duomenys apie juridinių asmenų filialus ir atstovybes bei duomenys, leidžiantys identifikuoti juos – pavadinimai, kodai, buveinės, valdymo organų nariai, asmenų, turinčių teisę sudaryti filialų, atstovybių vardu sandorius, duomenys;
- informacija apie juridinio asmens veiklos apribojimus;
- duomenys apie juridinio asmens statusą, juridinio asmens pasibaigimą ir kt.

LR CK nenustato baigtinio sąrašo duomenų ir dokumentų, kurie turėtų būti tvarkomi Juridinių asmenų registre. Pirmoji direktyva, nustato minimalius reikalavimus, todėl valstybėms narėms paliekama teisė taikyti griežtesnius reikalavimus dėl duomenų atskleidimo. Be Pirmojoje direktyvoje ir LR CK nustatytų reikalavimų, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas²⁰ nustato papildomus reikalavimus dėl duomenų atskleidimo: Juridinių asmenų registrai teikiama - bendrovės steigimo sutartis, steigimo ataskaita, turto vertinimo ataskaita, dokumentas, patvirtinantis sprendimą padidinti įstatinį kapitalą, bendrovės metinė finansinė atskaitomybė, dokumentas, patvirtinantis visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą reorganizuoti bendrovę ir kiti teiktini duomenys, kurių skelbimo nenumato nei ES direktyvos, nei LR CK.

¹⁹ 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji tarybos Direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo.

²⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

Nuosekliai analizuojant LR CK nuostatas, susijusias su atskleidimo principu, paminėtinas 2.67 straipsnis, kuris nustato pareigą valdymo organams ar kitiems įstatymuose ar steigimo dokumentuose nurodytiems asmenims per nurodytą laiką pateikti informaciją Juridinių asmenų registru. Šios nuostatos neatsiejamos ir nuo 2.82 straipsnio 3 dalies, kur nustatyta valdymo organų kompetencija. Minėtais straipsniais buvo įgyvendintas Pirmosios direktyvos 5 straipsnis. Pirmosios direktyvos 6 straipsnis nustato, kad valstybės narės numato atitinkamas nuobaudas tam tikrais atvejais, kada duomenys nepateikiami Juridinių asmenų registru. Išskiriami tokie atvejai:

- 1) neatskleidžiami apskaitos dokumentai;
- 2) komerciniuose dokumentuose nepateikiami privalomi duomenys.

Ši nuostata pakankamai abstrakti, nepakankama, „kadangi nėra nurodyta, už kokią veiklos pobūdį (tyčini ar ir dėl nerūpestingumo) turi būti baudžiama, taip pat nenurodyta bausmės rūšis arba laipsnis, tokia priemonė nereiškė jokio realaus harmonizavimo“²¹. Atitinkamos nuobaudos galėtų būti tikslingos dėl neatskleistų apskaitos dokumentų, tačiau kitų duomenų neatskleidimo atveju didesnę prevencinį poveikį prieš šiuos pažeidimus turi Pirmojoje direktyvoje įtvirtinta taisyklė, kad bendrovė gali remtis dokumentais ir duomenimis prieš trečiuosius asmenis tik tada, kai jie buvo atskleisti taip, kaip reikalaujama, išskyrus atvejus, kai bendrovė įrodo, kad tretieji asmenys žinojo tokią informaciją. Bet ir po paskelbimo, kai suėjo ne daugiau kaip 16 dienų, trečioji šalis gali remtis nežinojimu tai įrodžiusi. Pirmosios direktyvos 3 straipsnis nustato, kad bendrovė gali remtis dokumentais ir duomenimis prieš trečiuosius asmenis, jei jie buvo paskelbti tam tikslui valstybės narės skirtame nacionaliniame leidinyje, pateikiant visą tekstą ar jo dalį, arba darant nuorodą į dokumentą, kuris buvo ištrauktas iš bylą ar įrašytas į registrą, išskyrus atvejus, kai trečioji šalis žinojo ar neturėjo nežinoti. Šios nuostatos skatina kalbėti apie Juridinių asmenų registro duomenų viešumą ir duomenų paskelbimo tvarką, įtvirtintą Lietuvos Respublikoje. LR CK 2.71 straipsnis nustato, kad juridinių asmenų registro duomenys, registre kaupiami dokumentai ir bet kokia kita registru pateikta informacija yra vieša. Tai reiškia, kad „kiekvienas asmuo gali susipažinti su juridinių asmenų registro duomenimis ir jame kaupiamais dokumentais ar kita pateikta informacija“²². Atkreiptinas dėmesys į analizuojamo straipsnio 3 dalį, kuri nustato, kad „registro teikiami duomenys ar steigimo dokumentai turi didesnę įrodomąją galią (kitaip tariant, *prima facie*). Registro ir registre saugomi duomenys yra nustatyti ir neįrodinėjami, kol pripažįstami negaliojančiais įstatymo nustatyta tvarka. Registro duomenys ir steigimo dokumentai turi būti patvirtinti, t. y. turėti žymas „išrašas tikras“ arba „kopija tikra“, ir turi būti nuoroda, kad tie duomenys ar steigimo dokumentai gauti iš Juridinių asmenų

²¹ Edwards V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eurigmas, 2002. P. 41.

²² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras (vadovas prof. Mikelėnas V.). Antroji knyga. Asmenys. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002m. P. 164.

registro²³. Tai leidžia kalbėti apie registro duomenų patikimumą, tačiau kartu pridurtina, kad teisingumo prezumpcija taikoma tik tiems Juridinių asmenų registro duomenims ir dokumentams, kurie įsigalioja nuo įregistravimo Juridinių asmenų registre, kitaip tariant, kuriems taikomas konstitutyvus registravimas.

LR CK 2. 72 straipsnis reglamentuoja duomenų paskelbimo būdus ir tvarką, kadangi registro duomenis galima laikyti viešais, kada jie yra atitinkamu būdu paskelbti. Pagal Juridinių asmenų registro nuostatus, registro tvarkytojas apie juridinio asmens įregistravimą, jo duomenų ar informacijos pakeitimo įregistravimą, taip pat užsienio juridinio asmens ar kitos organizacijos filialo įregistravimą, jų duomenų ar informacijos pakeitimų įregistravimą skelbia elektroninės formos oficialiame leidinyje – Registro tvarkytojo interneto svetainėje. Nors juridinis asmuo laikomas įregistruotu, o duomenys pakeisti nuo juridinio asmens ištraukimo į juridinių asmenų registrą, tačiau visa informacija, susijusi su juridiniu asmeniu yra laikoma vieša, kai ji paskelbta. „Tai reiškia, kad juridinis asmuo negali panaudoti prieš trečiąjį asmenį į Juridinių asmenų registrą įtrauktų duomenų, jei šie dar nėra paskelbti ir jis neįrodo, jog jie žinomi trečiajam asmeniui ar dėl tam tikrų aplinkybių negalėjo būti nežinomi“²⁴. Galimi atvejai, kada skiriasi duomenų įregistravimo ir duomenų paskelbimo laikas. Lietuvoje, kaip ir Italijoje, taikant šiuolaikines informacines technologijas, registravimo ir paskelbimo momentas sutampa. Problema dėl trečiųjų asmenų apsaugos civiliniuose santykiuose pradžios kyla tose valstybėse, kur duomenys apie Juridinius asmenis duomenys skelbiami ne elektroniniu būdu, o specialiame leidinyje, biuletenyje. Pavyzdžiui, kaip Olandijoje, Prancūzijoje, Didžiojoje Britanijoje ir kt.²⁵

Kai kuriais atvejais susiduriama su duomenų neaktualumo problema. LR CK 2.66 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad tam tikrų duomenų, taip pat steigimo dokumentų pakeitimai įsigalioja tik nuo įregistravimo Juridinių asmenų registre, išskyrus įstatymų numatytas išimtis. Taigi bendra taisyklė, kad juridinių asmenų dokumentams ir duomenims taikomas konstitutyvus registravimas, pavyzdžiui, įstatai, nuostatai, kurie nėra įregistruoti, negalioja. Tačiau įstatymai nustato ir išimčių: Akcinių bendrovių įstatymo 33 straipsnio 7 dalyje ir 37 straipsnio 3 dalyje, Individualių įmonių įstatymo²⁶ 7 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad vadovas pradeda eiti pareigas nuo jo išrinkimo. Vadinasi, nenustačius konstitutyvinio duomenų apie vadovo išrinkimą,

²³ Ten pat.

²⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras (vadovas prof. Mikelėnas V.). Antroji knyga. Asmenys. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002m. P. 166.

²⁵ Gerhard Knechtel, Christian Radetic, Christoph Kopecky, Marc Geleijns, Tassinari Frederico, Bettina Eckel. Legal Comparative Analysis on the Implementation of the First Council Directive in Select EU Member States and Comparison of Registration Procedure of Enterprises and Other Legal Entities in Selected EU Member States and Lithuania. – Vilnius: The Ministry of Justice of the Republic of Lithuania, Phare Twining Project LT02/IB-JH-04, 2004.

²⁶ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-4991.

atšaukimą įregistravimo Juridinių asmenų registre, galima situacija, kada Juridinių asmenų registras pateiktų jau nebeaktualių duomenis apie vadovą.

Notarui nėra prieinami visi juridinių asmenų duomenys tiesiogiai *on - line*, kurie yra tvarkomi Juridinių asmenų registre. Notarui neteikiami asmenų, turinčių teisę juridinio asmens vardu sudaryti sandorius, parašų pavyzdžiai, jeigu registruojama prokūra – prokūristo parašo pavyzdys, juridinio asmens administratoriaus ir likvidatoriaus parašų pavyzdžiai. Juridinių asmenų registras *on - line* neteikia įstatų, nuostatų turinio, o tik jų sudarymo datą, įregistravimo Juridinių asmenų registre datą, duomenis apie notarą, patvirtinusį įstatus ar nuostatus. Tokiu atveju, notaras, kaip ir kiti suinteresuoti asmenys, gali kreiptis į Juridinių asmenų registrą ir gauti šiuos duomenis bendra tvarka.

Su duomenų neišsamumo problema notaras susiduria tuomet, kada juridinio asmens duomenys yra perkelti iš senos duomenų bazės, kai ne visi juridinio asmens dokumentai ir duomenys yra perkelti į elektroninę Juridinių asmenų registro bazę. Juridinių asmenų registro duomenų turinys gali neatitikti faktinių duomenų, todėl notaras, tvirtindamas notarinius veiksmus ar sandorius, kurių dalyvis yra juridinis asmuo, negali vadovautis tokiais duomenimis, kol duomenys nėra nepatikslinti. Taigi nuostata dėl valstybės registrų duomenų teisingumo šiuo atveju nėra įgyvendinama pilnai.

Notaras atlieka taip pat notarinius veiksmus, kuriems būdingas taip vadinamas „užsienio elementas“. Taigi galimi atvejai, kada notaras privalo tikrinti kitų valstybių Juridinių asmenų registro duomenis ir dokumentus. Šiuo atveju susiduriama su kitos valstybės Juridinių asmenų registro duomenų ir dokumentų teisėtumo, tikrumo problema. 1961 m. Hagos konvencija dėl užsienio valstybės išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo²⁷ nustato vienpusę legalizavimo procedūrą, kuomet dokumento tikrumas turi būti patvirtinamas tik dokumento kilmės valstybėje, pažymint jį specialia Konvencijoje nustatyta pažyma APOSTILE. Iš valstybių, kurios nėra Konvencijos narės, turi būti reikalaujama dokumentų legalizavimo, kada tiek dokumentą išdavusios valstybės, tiek dokumentą priimančios valstybės kompetentingos institucijos turi legalizuoti dokumentą. Taip pat paminėtinos ir tarptautinės sutartys, dažniausiai dvišalės, dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. Šių sutarčių pagrindu tik teismų dokumentai gali būti taikomi tiesiogiai, be papildomų legalizavimo ar tvirtinimo APOSTILE. Taigi notaras negali vadovautis kitos valstybės Juridinių asmenų registro duomenimis ir dokumentais be papildomų legalizavimo ar tvirtinimo APOSTILE procedūrų. Atlikus legalizavimo ar tvirtinimo procedūras, galima tik preziumuoti, jog notarui pateikti dokumentai (išrašai) atitinka aktualių duomenis, įregistruotus kitos valstybės Juridinių asmenų

²⁷ 1961 m. Hagos konvencija dėl užsienio valstybės išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo // Valstybės žinios. 1997, Nr. 68-1699.

registre. Siekiant išvengti duomenų neaktualumo problemos, notarams irgi turėtų galioti tiesioginio dokumentų taikymo taisyklės.

3.1.2. Gyventojų registras

Be aukščiau minėtų juridinių asmenų civiliniuose teisiniuose santykiuose dalyvauja ir fiziniai asmenys, apie kuriuos duomenys renkami, kaupiami, apdorojami ir saugomi Lietuvos Respublikos gyventojų registre. Lietuvos Respublikos Gyventojų registro įstatymas²⁸ buvo priimtas 1992 m. sausio 23 d., o nuo 1992 m. balandžio 1 d. Gyventojų registras pradėjo savo veiklą. Vyriausybės nutarimu 2000 m. birželio 16 d. buvo įsteigta vadovaujančioji gyventojų registro tvarkymo įstaiga - Gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos.

Lyginant su kitais pagrindiniais valstybės registras, Gyventojų registro vartotojams teikiami duomenys dažnai nėra išsamūs, pasitaiko netikslumų, klaidų, duomenys būna neaktualūs. Galbūt tai sąlygojo ir registro kūrimo pagrindai, nes šis registras pirmiausia buvo kuriamas Lietuvos Respublikos piliečių pasų duomenų pagrindu, po to nuo 1992 m. kaupiant civilinės būklės aktų duomenis, informaciją apie šeimyninę padėtį nuo 1993 m., todėl „dažnas registro tvarkymo įstaigos, registravimo, duomenų kaupimo, kitų reikalavimų keitimas, pasitaikantys pažeidimai neleido sukurti patikimos asmens duomenų tvarkymo sistemos“²⁹.

Per pastaruosius kelerius metus pasiekta teigiamų rezultatų duomenų teikimo operatyvumo prasme. Nuo 2006 m. notaras turi galimybę gauti duomenis tiesioginio prisijungimo režime, kitaip tariant *on - line*, skirtingai nei tuomet, kai duomenys nebuvo teikiami tiesiogiai – notaras, norėdamas gauti Gyventojų registro duomenis, turėdavo suformuoti prašymą (užklausa), į kurį atsakymą gaudavo per tris dienas.

Be to, pasikeitusi ir duomenų apimtis. Anksčiau Gyventojų registro pažymos nurodydavo asmens šeimyninę padėtį, nenurodant jos pasikeitimo datos, nebuvo pateikiami duomenys apie santuokoje esančių asmenų sutuoktinius. Dabartiniuose šio registro išrašuose teikiama informacija apie sutuoktinį (jo vardas, pavardė, gimimo data). Apie šeimyninės padėties pasikeitimo datą duomenys teikiami ne visada, todėl notaras, atlikdamas notarinius veiksmus, privalo šalių pareikalauti dokumentų, liudijančių jų šeimyninę padėtį, jos pasikeitimus. Be to, reikia pastebėti, kad dėl to, jog duomenys apie šeimyninę padėtį rinkti nuo 1993 m., jie ne visada yra tikslūs, ypač asmenų, kurių šeimyninė padėtis keitėsi iki 1993 m.

Manytina, kad Gyventojų registro duomenų nepakankamą tikslumą sąlygoja ir tai, kad duomenis registruoti teikia kelios institucijos – ne tik teritorinės civilinės metrikacijos įstaigos, bet ir seniūnai – duomenis apie gyventojų gyvenamųjų vietų deklaravimo vietas. Mirties faktas

²⁸ Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-78.

²⁹ Valstybės registru integralios sistemos kūrimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 1332 // Valstybės žinios, 2002. Nr. 83-3599.

perduodamas ir civilinės metrikacijos skyrių, ir seniūnijų. Nors duomenų teikėjai duomenis tvarkančiai registrą institucijai, Gyventojų registro tarnybai, paprastai perduoda elektroniniu būdu, tačiau, nesant galimybės, duomenys perduodami paštu. Tai leidžia kalbėti apie nepakankamai operatyvų duomenų įregistravimą Gyventojų registro duomenų bazėje. Gyventojų registro tarnybai duomenys, pateikti elektroniniu būdu, duomenų teikėjų pakartotinai siunčiami ir paštu. Tokiu atveju, registratorius tikrina, ar į duomenų bazę įrašyti duomenys atitinka paštu atsiųstus duomenis, ar nėra netikslumų ir pan. Pradedant Gyventojų registro duomenų analizę ir problemų nagrinėjimą, pateikiant konkrečius notarinių veiksmų pavyzdžius, tikslinga trumpai nurodyti, kokių asmenų ir kokie pagrindiniai duomenys yra tvarkomi Gyventojų registro.

Pagal Gyventojų registro įstatymą, galima išskirti dvi asmenų grupes, kurių duomenys tvarkomi Gyventojų registre:

- 1) Lietuvos Respublikos piliečiai;
- 2) asmenys be pilietybės ir kitų valstybių piliečiai, deklaruojantys gyvenamąją vietą Lietuvoje ar registruojantys asmens civilinės būklės pasikeitimus Lietuvos Respublikos institucijose.

Galima išskirti tokius pagrindinius asmenų duomenis, kuriuos tvarko registras:

- 1) asmens kodas;
- 2) vardas (vardai) ir pavardė (pavardės);
- 3) lytis;
- 4) gimimo data;
- 5) pilietybė;
- 6) gyvenamoji vieta, atvykimo į gyvenamąją vietą data; jeigu išvyksta gyventi į užsienį, – išvykimo vieta (valstybė) ir išvykimo data; jeigu nuolat gyvena užsienyje, – valstybė; jeigu neturi gyvenamosios vietos, – savivaldybė, kurioje gyvena;
- 7) šeiminei padėtis ir jos pasikeitimo data;
- 8) mirties data;
- 9) tėvų, vaikų ir sutuoktinių asmens kodai; jeigu asmens kodai nesuteikti, - kiti asmens duomenys ir kt., kurių dauguma yra reikalingi ir tikrinami notaro jam atliekant notarinius veiksmus.

Tvirtinant nekilnojamojo ir kilnojamojo turto perleidimo, įkeitimo ar kitokio teisių į jį suvaržymo sandorius, notaras tikrina turto savininko šeimyninę padėtį, kad nustatytų turto nuosavybės formą, nuo kurios priklauso ir sandorių tvirtinimo tvarka, kartu apsaugant trečiųjų asmenų teises ir teisėtus interesus. Kadangi Gyventojų registras teikia duomenis tik apie paskutinę santuoką ar ištuoką, tai sukelia notarui problemų, nustatant perleidžiamo turto

nuosavybės formą. Šiuo atveju yra didelė tikimybė notarui susidurti su perleidėjo nesąžiningumu.

Tvirtinant sandorį taip pat tikrinami duomenys ir apie įgijėjo ar įgijėjų šeimyninę padėtį, kuri lemia nuosavybės formą. Jei nustatoma, kad įgijėjas ar įgijėjai yra santuokoje, papildomai tikrinamas ir Vedybų sutarčių registras, kad būtų nustatytas sutuoktinių įgyjamo turto teisinis režimas - įstatyminis arba sutartinis sutuoktinių turto teisinis režimas.

Sudarant sandorius dėl šeimos turto, tikrinama, ar perleidėjas turi nepilnamečių vaikų. Jeigu yra duomenų apie nepilnamečius vaikus, nekilnojamojo daikto, kuris pripažįstamas šeimos turtu, sandoriams sudaryti būtinas teismo leidimas. Tokia nuostata LR CK įtvirtinta siekiant užtikrinti nepilnamečių vaikų teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimą. Kartu šiuo atveju reikėtų paminėti tam tikrus gimimo registravimo aspektus. LR CK nustato trijų mėnesių terminą vaiko gimimo įregistravimui nuo jo gimimo dienos. Vadinasi, duomenų apie nepilnamečius vaikus duomenų bazėje gali nebūti tam tikrą laiką, nors faktiškai asmenys ir turėtų nepilnamečių vaikų. Diskutuotina, ar įstatymas nustato ne per ilgą terminą gimimo registracijai. Pavyzdžiui, Estijoje nustatytas vieno mėnesio terminas, per kurį turi būti įregistruotas vaiko gimimas³⁰. Autores nuomone, gimimo registravimo trumpesnio termino nustatymas leistų notarui tinkamiau įgyvendinti šeimos turto instituto nuostatas, ypač vaiko interesų prioriteto ir apsaugos principus, užtikrinti tinkamą ir teisėtą sandorio tvirtinimo procedūrą bei kitų sąžiningų sandorio šalių interesus.

Gyventojų registro duomenys notarui reikalingi ir vedant paveldėjimo bylas. Šis registras teikia duomenis apie mirusio asmens vardą, pavardę, asmens kodą, gimimo datą, mirties datą, mirusiojo šeimyninę padėtį mirties dieną, paskutinę mirusiojo deklaruotą gyvenamąją vietą. Pastarasis duomuo apsprendžia, kuris notaras ves paveldėjimo bylą, nes vadovaujantis Notariato įstatymu, notariniai veiksmai gali būti atliekami pas bet kurį notarą, išskyrus turto paveldėjimo atvejus. Notarų veiklos teritoriją įsakymu šiais atvejais nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras. Kaip jau buvo minėta anksčiau, dažnai duomenyse pasitaiko netikslumų, ypač dėl mirusiojo šeimyninės padėties ir kt.

Nors registras tvarko duomenis apie vaikus, neišskiriant, pilnamečių ir nepilnamečių, notaras *on - line* gauna duomenis tik apie nepilnamečius vaikus. Tai leidžia kalbėti apie notarui teikiamų duomenų nepakankamumą, jų neišsamumą, kas apsunkina paveldėjimo bylos vedimą, nustatant visų pirmos eilės įpėdinių ratą, jei vieni įpėdiniai elgiasi nesąžiningai ir nuslepia kitus įpėdinius. Aptariamų duomenų nepateikimas galėtų būti sietinas su dar nepakankamai operatyviai veikiančia elektronine Gyventojų registro duomenų baze. Išsamesnės informacijos

³⁰ Family Law Act. 1994 (RT¹ I 1994, 75, 1326) § 114 (3).

http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?tyyp=SITE_ALL&ptyyp=I&m=000&query=Family+law+act&nups.x=31&nups.y=13. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

patikra užima tam tikrą laiką, todėl notarams, gaunantiems registro duomenis asmens duomenų teikimo sutarčių pagrindu elektroniniu būdu, iš karto teikiami tik pagrindiniai asmens duomenys. Tik pateikus atskiras užklausas, prašymus Gyventojų registro tarnybai, jos teritorinėms įstaigoms, gali būti išduodamos pažymos su išsamesniais duomenimis, nurodant papildomus duomenis apie pilnamečius vaikus, jų vardus, pavardes, gimimo datas, informaciją apie mirusiojo tėvus, brolius, seseris. Duomenys apie pirmos eilės pilnamečius įpėdinius (vaikus, įvaikius) palengvintų ir duomenų apie antros eilės įpėdinius – vaikaičius gavimą. Ši informacija notarui reikalinga tuo atveju, kada pirmos eilės įpėdiniai nepriima, atsisako palikimo ir paveldėjimo teisę pereina jų vaikams, antros eilės įpėdiniams. Šiuo atveju, nesant pirmos eilės įpėdinių, reikalingi duomenys ir apie mirusiojo tėvus. Taip pat aptariami duomenys reikalingi ir esant paveldėjimui atstovavimo teise.

Pagal vienkartinį prašymą, nurodžius konkretų asmens duomenų naudojimo tikslą, gali būti teikiami duomenys apie giminystės ir svainystės ryšius. Notarams – paveldėjimo byloms tvarkyti ir nustatyti, ar nėra įstatymų nustatytų apribojimų sudaryti sandorius su artimais giminaičiais³¹.

Gyventojų registro duomenys taip pat tikrinami ir notarui tvirtinant poveidybines sutartis, kada nustatoma šalių šeimyninė padėtis. Tikrinama, ar asmuo yra santuokoje, nes pagal LR CK poveidybinę sutartį gali sudaryti tik sutuoktiniai.

Gyventojų registro duomenimis notaras vadovaujasi rengdamas ir tvirtindamas tėvystės pripažinimo pareiškimą. Šiuo atveju tikrinama vaiko motinos šeimyninė padėtis, nuo kurios priklauso kokia tvarka bus nustatoma vaiko kilmė iš tėvo. Notaras tvirtina tik tėvystės pripažinimą, kuomet vaiko motina yra netekėjusi, arba po vaiko motinos ištuokos yra praėję daugiau nei 300 dienų.

Problemų kyla dėl gimimų, sudarytų santuokų ar ištuokų užsienio valstybėse. Dažnai šie duomenys nėra registruojami Gyventojų registre, nors asmuo ir pateiktų dokumentą, patvirtinantį pasikeitusią jo šeimyninę padėtį, vaiko gimimą. Tokiu atveju notaras gali tik preziumuoti šalių sąžiningumą, o ne vadovautis valstybės registro viešais duomenimis.

Šioje darbo dalyje aptarti tik pagrindiniai atvejai, kada notaras, atlikdamas savo funkcijas, vadovaujasi Gyventojų registro teikiamais duomenimis apie asmenis, atliekančius notarinius veiksmus, taip užtikrindamas notarinių veiksmų teisėtumą, sąžiningų šalių interesų apsaugą. Analizuojant Gyventojų registrą, buvo išskirta ne tik registro duomenų reikšmė, bet ir problemos dėl registro duomenų netikslumo, neišsamumo, neaktualumo, su kuriomis susiduria notaras, atlikdamas notarinius veiksmus.

³¹ Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-78.

Pridurtina, kad Gyventojų registras teikia duomenis tik apie Lietuvos Respublikos piliečius ir asmenis be pilietybės ir kitų valstybių piliečius, deklaruojančius gyvenamąją vietą Lietuvoje ar registruojančius asmens civilinės būklės pasikeitimus Lietuvos Respublikos institucijose. Tai skatina kalbėti apie kito valstybės registro, kuris tvarkytų duomenis apie užsieniečius, nepatenkančius į Gyventojų registro duomenų bazę, būtinumą.

3.1.3. Užsieniečių registras

Notaras, vykdydamas savo funkcijas, dažnai tvirtina notarinius veiksmus, sandorius, kai juos atlieka užsieniečiai (tai yra asmenys, kurie nėra Lietuvos Respublikos piliečiai, nesvarbu, ar jie turi kurios nors užsienio valstybės pilietybę, ar neturi jokios). Tvirtinant nekilnojamojo turto ir registruoto kilnojamojo turto perleidimo sandorius, taikoma Lietuvos valstybės teisė, todėl užsieniečiams atliekant notarinius veiksmus, taikomos tos pačios taisyklės ir reikalavimai. Kol kas apie Užsieniečių registrą, kaip apie veikiančią registrą, galima kalbėti perspektyvoje, nes, nors ir teisinė bazė yra, toks registras faktiškai neveikia. Gyventojų registras teikia duomenis ne apie visus užsieniečius. Kitų užsienio valstybių piliečių, asmenų be pilietybės, neatitinkančių aukščiau minėtų kriterijų, duomenys kol kas notarui nėra prieinami. Galbūt įstatymais, poįstatyminiais aktais nustatčius pareigą užsieniečiui, norinčiam sudaryti nekilnojamojo turto perleidimo sandorį, vedybų sutartį, pateikti duomenis Užsieniečių registrai iš dalies būtų išspręsta problema dėl duomenų prieinamumo ir išsamumo. Tačiau kol faktiškai neveikia Užsieniečių registras, notaras, negalėdamas patikrinti duomenų viešajame registre, turi apsiriboti šalių sąžiningumo prezumpcija. Notarui iš Užsieniečių registro tvarkomų duomenų ypatingai svarbūs būtų bendrieji duomenys apie užsieniečių, ypač apie šeimyninę padėtį, informacija apie nepilnamečius vaikus.

Notaras negali tiesiogiai pateikti užklausos dėl užsieniečių duomenų kitos valstybės Gyventojų registrai. Tam gali būti pasitelkiamos kitos valstybės institucijos. Šiuo atveju, kaip ir dėl duomenų iš Juridinių asmenų registro, reikalingas Gyventojų registro duomenų (išrašų) ar kitų dokumentų legalizavimas ar patvirtinimo procedūra. Notaras gali susidurti su duomenų neaktualumo problema, kada per legalizavimo ar patvirtinimo procedūrą laikotarpį, gali pasikeisti asmens duomenys. Tai taip pat leidžia kalbėti ir apie nepakankamai greitą duomenų perdavimą. Galbūt Užsieniečių registras padėtų išspręsti duomenų neprieinamumo klausimą, nes informacija apie užsieniečius būtų tvarkoma vienoje duomenų bazėje, tačiau abejotinas jų aktualumas, teisingumas, kadangi teisės aktai nurodo pakankamai platų ratą subjektų, kurie privalo teikti duomenis registrai. Kyla klausimas, kaip teikėjai patikrintų jiems pateiktus duomenis. Manytina, kad galimybė tiesiogiai notarui gauti duomenis iš užsienio valstybės

Gyventojų registrų, bendradarbiavimas elektroniniu būdu, būtų tinkamesnis pasirinkimas duomenų aktualumo, duomenų greito perdavimo prasme.

3.1.4. Ūkininkų ūkių registras

Nagrinėjant registrų duomenų neprieinamumo notarui problemą, paminėtinas ir Ūkininkų ūkių registras, kuris priešingai nei Užsieniečių registras veikia, tačiau jo duomenys notarui tiesiogiai nėra prieinami. Ūkininkų registro duomenys trumpai gali būti aptariami ūkininko ūkio paveldėjimo kontekste. LR CK 5.71 straipsnis nustato ūkininko ūkio paveldėjimo ypatumus. Vadinasi, notaras, paveldėjimo bylos vedimui taikydamas minėtą nuostatą, tikrina, ar miręs asmuo yra ūkininkas, kitaip tariant vykdo Notariato įstatyme nustatytą pareigą, tvirtinant notarinius, tikrinti viešųjų registrų duomenis. Tokius duomenis pateikia Ūkininkų ūkių registras, kuris, pagal šio registro nuostatus³², yra pagrindinis valstybės registras. Ūkininkų ūkių registro paskirtis – registruoti ūkininkų ūkius, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti, naudoti ir teikti duomenis apie ūkininkų ūkius.

Aptarus valstybės registrų, tvarkančių duomenis apie civilinių teisinių santykių subjektus, teikiamų duomenų reikšmę notaro funkcijų atlikime, vadovaujantis Valstybės registrų įstatyme nurodytu pagrindinių valstybės registrų sąrašu, tikslinga pereiti prie valstybės registrų, registruojančių nekilnojamuosius ir kilnojamuosius daiktus, teises į juos bei suvaržymus, teikiamų duomenų analizės, nurodant jų reikšmę notaro funkcijų atlikime ir problemas dėl nepakankamo valstybės registrų integralumo, teikiamų duomenų neišsamumo, neaktualumo ir kt.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos³³ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumo principas. Jo tinkamas įgyvendinimas, garantuojantis veiksmingą rinkos santykių funkcionavimą, nuosavybės teisių apsaugos užtikrinimas yra neatsiejami nuo notariato institucijos. Valstybė, perduodama dalį savo funkcijų notariato institucijai, sukuria mechanizmą, kuris užtikrintų ir įgyvendintų vieną iš pagrindinių žmogaus turtinių teisių – nuosavybės teisę. Minėto mechanizmo dalimi yra ir valstybės registrai, kurie padeda užtikrinti tiek sąžiningų šalių ir trečiųjų asmenų turtinius interesus, tiek apskritai sąžiningumo, teisingumo, viešumo principų įgyvendinimą civiliniuose teisiniuose santykiuose. Lietuvos Respublikoje veikia unikali daiktų ir daiktinių teisių į juos registravimo sistema. Kitaip nei daugelyje Europos valstybių, kur visos

³² Ūkininkų ūkių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 817 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-2797.

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucija (Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume) // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

teisės, susijusios su nekilnojamoju turtu, registruojamos viename registre, Lietuvoje veikia keli registrai: Nekilnojamojo turto ir Hipotekos registrai, kur pastarajame registruojamos atskirai hipotekos ir įkeitimo teisės, bei Turto arešto aktų registras, kuriame registruojamas turto areštas.

Prieš pereinant prie detalesnės Nekilnojamojo turto registro vaidmens analizės, reikėtų trumpai aptarti lotynų notariato sistemos notaro vaidmenį tvirtinant nekilnojamojo turto sandorius, kas kartu ir apsprendžia valstybės registro vaidmenį šiame procese. „Daugelyje Europos valstybių reikalaujama notarinė forma nekilnojamojo turto sandoriams – Olandijoje, Italijoje, Belgijoje. Kitos valstybės, kaip Suomija, Švedija, Didžioji Britanija – privalomos notarinės sandorio formos apskritai nežino“³⁴. Lietuvos Respublika priklauso pirmajai valstybių grupei. LR CK 1.74 straipsnis, pateikia sąrašą sandorių, kurie privalo būti tvirtinami notarine forma. Daiktinių teisių į nekilnojamąjį turtą perleidimo ir daiktinių teisių bei nekilnojamojo daikto suvaržymo sandoriai – vieni iš tų sandorių, kuriuos privalomai tvirtina notaras. Šis teisės aktas taip pat reglamentuoja ir nekilnojamojo turto sandorių registravimo pagrindinius aspektus, t. y. kokie juridiniai faktai, susiję su nekilnojamoju turtu ir teisėmis į jį, turi būti registruojami, registravimo reikšmė, registro duomenų teisinis statusas ir kt.

Duomenis, susijusius su nekilnojamoju turtu, tvarko ir administruoja Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto registras. Registro vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga yra Teisingumo ministerija, registro tvarkymo įstaiga yra valstybės įmonė Registrų centras. Registro paskirtis - nekilnojamųjų daiktų, nuosavybės bei kitų daiktinių teisių į šiuos daiktus, šių teisių suvaržymų, įstatymų nustatytų juridinių faktų registravimas, oficialios informacijos apie registre sukauptus duomenis teikimas³⁵.

3.1.5. Nekilnojamojo turto registras.

Notariato įstatyme³⁶ įtvirtinta notaro pareiga patikrinti valstybės registrų centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis, turinčius esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui ir teisėtų interesų apsaugai. Taigi notaras, siekdamas užtikrinti teisėtumą civiliniuose teisiniuose santykiuose, privalo patikrinti aktualius duomenis apie turtą. Notaras, tvirtindamas sandorį, atlikdamas teisinį tyrimą, turi nustatyti turto savininką, turto įsigijimo juridinį pagrindą, juridinius faktus ir kitą svarbią informaciją. Nekilnojamojo turto registro duomenų bazėje esantys duomenys yra vieši, teisingi ir išsamūs, kol jie nenuginčyti įstatymų nustatyta tvarka. Notarui duomenys teikiami duomenų teikimo sutarties pagrindu, kuri sudaroma tarp duomenų teikėjo ir

³⁴ Mikelėnas V. Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas// Notariatas, Nr.2/2007. P. 27.

³⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2261.

³⁶ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.

duomenų gavėjo, šiuo atveju - notaro. Notarui valstybės registras teikia žemiau išvardintus duomenis, kurie reikalingi sandorio patvirtinimui:

1. aprašomuosius duomenis, t. y. turto, jo padėties, taip pat pagrindinių kiekybių ir kokybinių charakteristikų, naudojimo tipo, vertės ir kainų aprašymus;
2. teisinius duomenis, t. y. informacija apie turto savininką, turėtoją ar valdytoją, turto valdymo pobūdį (nuosavybės, nuomos, patikėjimo ar kitas teise), valdymo teisės apsunkinimus bei kitus atitinkamus duomenis;
3. juridinius faktus;
4. grafinį aprašymą, t. y. kadastro žemėlapi³⁷.

Šie duomenys gali būti pateikiami tokia forma:

1. pažyma sandoriui apie įregistruotus nekilnojamosios daiktus ir daiktines teises į juos, šių teisių suvaržymus ir juridinius faktus;
2. registro išrašu;
3. pažymėjimu;
4. duomenų bazės išrašu, apimančiu visu duomenų bazėje saugomus aktualesius duomenis arba jų dalį³⁸.

Notarui visa tai, išskyrus pažymėjimą, kuri gauna savininkas įregistravęs savo nuosavybės teises, Nekilnojamojo turto registras perduoda tiesiogiai internetu.

Duomenų patikra nesuteikia teisės savininkui atlikti sandorį, todėl išsamesnio komentaro reikalauja pirmajame punkte nurodyta pažyma sandoriui. Ši pažyma, kuri galioja 30 dienų, skirta nekilnojamojo turto notariniams sandoriams sudaryti ir atspindi kadastro ir registro duomenų, įrašytų į registro centrinį duomenų banką, būklę pažymos parengimo momentu. Tai vienintelis dokumentas, kuriame pateikiami aktualūs ir patikrinti duomenys apie turtą ir su juo susijusias teises bei juridinius faktus. Sandorio sudarymo metu teisinė objekto būklė gali nebeatitikti pažymoje nurodytų duomenų, kadangi tuo metu, kol galioja pažyma, gali būti atlikti kiti veiksmai, susiję su turtu, pavyzdžiui turto areštas, turtas yra išnuomojamas, sudaryta preliminarioji sutartis, hipoteka ir kt. Taigi notaras, prieš sandorio sudarymą, turi dar kartą patikrinti registro duomenis (registro išrašą), tai jis atlieka elektroniniu būdu.

Pažymų užsakyme nuolat vykdomi pakeitimai, siekiant įgyvendinti „vieno langelio“ principą, kurio esmė tai, jog fiziniams ir juridiniams asmenims nereikės rūpintis atliekamų viešojo administravimo procedūrų eiga, nes tai atliks valstybės informacinės sistemos,

³⁷ Gasilionis A., Kasperavičius R. Nekilnojamojo turto administravimas. Mokomoji knyga. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2006. P. 18.

³⁸ Nekilnojamojo turto registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3077.

gyventojams ir verslo subjektams tiesiogiai nedalyvaujant³⁹. 2004 m. rugsėjo 22 d. Lietuvos Respublikos Teisingumo įsakymu Nr. 1R-208 reglamentuota pažymų užsakymų elektroniniu būdu ir spausdinimo notarų biuruose tvarka buvo iš dalies pakeista 2004 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. 1R-304, kuriame nustatyta, kad notarų biurai gali užsakyti pažymas nekilnojamojo turto sandoriams ir paveldėjimo teisės liudijimams. Įsakymas nenumatė imperatyvo tik notarams užsakyti pažymas sandoriams, todėl asmenys turėjo teisę rinktis, kur užsakinėti pažymas – notaro biure, ar teritorinio registratoriaus įstaigoje. Nuo 2007 m. kovo 31 d. pažymos sandoriui rengiamos tik notarų užsakymu ir spausdinamos notarų biuruose specialia registro tvarkymo įstaigos parengta programine įranga ir naudojantis dokumentų gavėjo autentifikavimo sistema. Ši tvarka nurodyta Nekilnojamojo turto registro nuostatų⁴⁰ 82 punkte - pažymos sandoriui rengiamos tik notarų užsakymu ir spausdinamos notarų biuruose specialia registro tvarkymo įstaigos parengta programine įranga ir naudojantis dokumentų gavėjo autentifikavimo sistema.

Registro išrašais pateikiami aktualūs duomenys. Pažymėjimas – dokumentas, patvirtinantis, kad nuosavybės teisės įregistruotos, tačiau tai nėra nuosavybės teisę patvirtinantis dokumentas.

Neseniai Nekilnojamojo turto registras teikia notarui naują paslaugą – informaciją apie pažymas sandoriui: tiek apie pažymas, kurių galiojimas pasibaigęs, tiek apie tas, kurios dar galioja, taip pat nurodomi ir užsakymus pateikę notariai. Notaras, prieš užsakydamas pažymas notariniam sandoriui, turi galimybę patikrinti, ar nebuvo užsakytų pažymų dėl nekilnojamojo turto kitų sandorių. Ši informacija padeda užtikrinti įgijėjo ir trečiųjų asmenų teises, įgyvendinant viešumo principą.

Prisimenant šiame darbe iškeltą hipotezę, paminėtinas duomenų išsamumas, kurio pakankamai neužtikrina Nekilnojamojo turto registras. Pavyzdžiui, Nekilnojamojo turto registras tik nurodo, kad sudaryta nekilnojamuoju daiktu naudojimosi tvarka. Tuo tarpu naudojimosi tvarkos sąlygos neaprašomos, kadastro žemėlapyje nenurodomos koordinatės, kas ir kokiomis dalimis naudojasi nekilnojamuoju daiktu. Vadinas, registras neteikia visos informacijos, susijusios su nekilnojamuoju turtu. Tikėtina, kad problema bus išspręsta įgyvendinus elektroninį sandorių registravimą, kada Nekilnojamojo turto registras sandorio šabloną ir kitą perduotą papildomą informaciją saugos registro archyve ir šie duomenys notarui bus prieinami tiesiogiai.

Palyginimui galima aptarti, kokius duomenis teikia kitų Europos valstybių Nekilnojamojo turto registrai ir kadastrai. Ne visose Europos valstybėse nekilnojamojo turto perleidimo sandoriams yra reikalaujama notarinė forma, todėl analizuojant tam tikrų valstybių

³⁹ Elektroninės valdžios koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 2115 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-54.

⁴⁰ Nekilnojamojo turto registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3077.

registro teikiamų duomenų pobūdį, ne notaras, o kitos institucijos, dalyvaujančios nekilnojamojo turto perleidimo sandoryje, šalys laikomos pagrindiniais duomenų gavėjais.

Olandijoje, kur veikia dokumentų registravimo sistema, Registras (Kadaster ir Public Register) teikia dokumentus, kurie patvirtintų savininko nuosavybės teisių buvimą ir visą kitą reikalingą informaciją, susijusią su nekilnojamoju turto. Duomenys yra vieši, prieinami ne tik notarui, bet ir kitiems suinteresuotiems asmenims. Skirtingai nei Lietuvoje, Olandijoje teikiami duomenys apie hipoteką, nes atskiro registro kaip mūsų valstybėje nėra. Šios valstybės Registro teikiamą informaciją sąlygiškai galėtume išskirti į dvi grupes: bendra informacija, kuri yra aktuali, nuolat atnaujinama ir prieinama viešai, ir informacija, kurią patvirtina Registras, kaip teisingą ir neginčijamą. Teikiama bendra informacija apie nekilnojamąjį turtą, hipoteką, ir tokio paties pobūdžio informacijos išrašai, kurie yra tvirtinami Registro⁴¹. Registro patvirtinta informacija turi panašumų su Lietuvos Nekilnojamojo turto registro išduodamomis pažymomis, kurios pateikia tikslus, patikrintus, aktualius duomenis apie nekilnojamąjį turtą, teises į jį.

Olandijoje pateikiami beveik analogiški duomenys, išskyrus išsamią informaciją apie hipoteką, kurią Lietuvoje teikia atskiras registras – Hipotekos registras, o apie turto suvaržymus – Turto areštų registras. Lietuvos Nekilnojamojo turto registras tik nurodo esant tokius juridinius faktus ir žymas. (Apie šiuo registrus plačiau bus kalbama kitose šio darbo dalyse).

Švedijoje nekilnojamojo turto perleidimo sandorių notaras netvirtina, todėl Nekilnojamojo turto registro duomenys teikiami sandorio šalims, jas atstovaujantiems nekilnojamojo turto agentams ir pan. Kaip ir daugelyje valstybių, informacija teikiama išrašų forma. Teikiamų duomenų pobūdis analogiškas, todėl detalesnė analizė nėra tikslinga. Trumpai reikėtų tik išskirti esmines duomenų teikimo sąlygas. Priklausomai nuo duomenų panaudojimo tikslo taikomi apribojimai žemėtvarkos institucijoms, sandorių tarpininkams, nekilnojamojo turto agentūroms ir kitoms grupėms. Tuo tarpu įstatymiškai sankcionuota teisė gauti duomenis tokiais atvejais – pirkimo – pardavimo, įkeitimo, draudimo, turto valdymo, statybų. Nors Nekilnojamojo turto registro duomenys vieši, reikalingos sutartys ar licencijos, kad būtų galima prisijungti prie registro ir tapti jo duomenų gavėju⁴².

Anglijos ir Velso Žemės registras, susideda iš trijų registro duomenų bazių. Nekilnojamojo turto registras, registruoja duomenis apie patį turtą (žemę), jo vietą, plotą ir pan. Savininkų registras teikia duomenis tokius kaip savininko vardas, pavardė, adresas, jo teisių perleisti, įkeisti ar kitaip disponuoti žeme apribojimai, registras taip pat parodo bet kuriuos savininko susitarimus dėl žemės Suvaržymų registras teikia duomenis apie turto apsunkinimus - hipoteką, ribojančias sutarties sąlygas, servitutus, nuomos teises ir kt. Skirtingai nei Lietuvoje,

⁴¹<http://www.eulis.net/> Prisijungimo laikas: 2007-10-22.

⁴² Ten pat.

aptariamas Žemės registras neteikia duomenų apie pastatus, aplinkosaugos reikalavimus ir apribojimus, kaip mūsų valstybės atveju – žymų apie specialias naudojimo sąlygas. Pastarieji duomenys gali būti kaupiami kitose institucijos ar agentūros. Tai pat neteikiami kadastro žemėlapiai⁴³.

Nors Nekilnojamojo turto registras laikomas vienu iš geriausiai sutvarkytu valstybės registru, kitų valstybių Nekilnojamojo turto registru duomenų bazės, jų išsamumas (tai, kad visos daiktinės teisės ir suvaržymai registruojami viename registre), verčia pagalvoti apie perspektyvą sujungti Nekilnojamojo turto, Hipotekos ir Turto arešto aktų registrus į vieną duomenų bazę, kas leistų išvengti duomenų dubliavimo ir užtikrintų efektyvios ir integruotos valstybės registru sistemos funkcionavimą. Tokia idėja buvo pateikta Jungtinių Tautų Ekonominės ir socialinės tarybos Europos ekonominės komisijos Nekilnojamojo turto administravimo sistemos apžvalgoje 2004 m.⁴⁴. Argumentai, kad mūsų valstybėje Hipotekos ir Turto arešto aktų registrai kartu kaupia ir duomenis apie kilnojamojo turto apsunkinimus, neeliminuoja galimybės atskirai registruoti nekilnojamojo turto ir kilnojamojo turto apsunkinimus, kur duomenys apie pirmųjų suvaržymus būtų tvarkomi Nekilnojamojo turto registro.

3.1.6. Hipotekos registras

Lietuvos Respublikos Hipotekos registras veikia nuo 1998 m. Pagrindinės Hipotekos registro funkcijos – nekilnojamųjų daiktų ir kilnojamųjų daiktų (turtinių teisių) įkeitimo sandorių teisinė registracija, išieškojimas ne ginčo tvarka bei informacijos apie įregistruotus hipotekos (įkeitimo) sandorius teikimas. Hipotekos teikiamų duomenų svarbą atliekant notarinius veiksmus apsprendžia Hipotekos registre registruojamų sandorių teisinės pasekmės. Pagal Hipotekos registro nuostatus⁴⁵, registro objektai – hipotekos ir įkeitimo sandoriai, nurodyti atitinkamai LR CK 4.171 ir 4.209 straipsnio 2 dalyje. Apibendrinant, šių sandorių esmė – disponavimo turtu suvaržymas. Atsižvelgiant į tai, hipotekos (įkeitimo) sandoriams nustatyta konstitutyvinė registravimo funkcija, kurios esmė - hipotekos (įkeitimo) sandoriai įsigalioja nuo jų įregistravimo Hipotekos registre, t. y. nuo to momento, kai viešajame registre įrašomi atitinkami duomenys. Tuo tarpu nekilnojamojo turto perleidimo sandoriams taikoma deklaratyvi registravimo funkcija, kada sandorio šalims teisės ir pareigos atsiranda nuo sandorio patvirtinimo, o ne nuo sandorio įregistravimo. Konstitutyvinės registravimo funkcijos taikymą

⁴³ <http://www.eulis.net/> Prisijungimo laikas: 2007-10-22.

⁴⁴ Jungtinių Tautų Ekonominės ir socialinės tarybos Europos ekonominės komisijos „Nekilnojamojo turto administravimo sistemos apžvalga“. Lietuva. 2004 m. gruodžio 10 d. Nr. HPB/WP 7/2005/3.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos hipotekos registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 18 d. nutarimu Nr. 1246 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 1079 redakcija). Valstybės žinios. 2001, Nr. 90-3173.

lemia ypatinga naujojo įgijėjo turtinių teisių apsauga, kadangi hipoteka, įkeitimas seka paskui daiktą.

Kaip ir dauguma valstybės registru, Hipotekos registras yra viešas, todėl kiekvienas asmuo, teisės aktuose nustatyta tvarka, gali susipažinti su registro duomenimis. Svarbu, kad Hipotekos registre yra kaupiami duomenys ir apie turto registruose neregistruojamų daiktų ir daiktinių teisių įkeitimą (pavyzdžiui, apyvartinių lėšų). Notarai yra vieni iš pagrindinių registro duomenų gavėjų, kurie registro duomenis gauna tiesiogiai *on - line* internetu duomenų teikimo sutarčių su Centrine Hipotekos įstaiga pagrindu.

Nekilnojamojo turto registro išrašuose, pažymose teikiami duomenis apie hipoteką kaip juridinį faktą, jos pakeitimus, nurodant registratorių ir pranešimo apie hipotekos įregistravimą identifikacinį numerį bei hipotekos (įkeitimo) sandorio įregistravimo datą. Detalesnę informaciją notarui teikia Hipotekos registras (kaip ir minėta aukščiau, nekilnojamas turtas ir jos apsunkinimai bei suvaržymai registruojami skirtinguose valstybės registruose). Norėdamas gauti dokumentų santrauką arba išsamią informaciją pagal turto identifikavimo numerį, pagal asmens kodą ar pranešimo apie hipotekos įregistravimą identifikacinį numerį.

Aptarus bendrus Hipotekos registro vaidmens notaro funkcijų atlikime principus, tikslinga aptarti ir kai kurias problemas dėl duomenų netikslumo, neišsamumo, ypač dėl hipotekos (įkeitimo) sandorių, sudarytų iki 1998 m. balandžio 1 d., t. y. iki Hipotekos registro įsteigimo. Visa tai sąlygojo, kad pagal tuo metu galiojusį 1964 m. Civilinį kodeksą, hipotekos ir įkeitimo sutartys buvo registruojamos atskirų turto rūšių registruose - Nekilnojamojo turto registre, Lietuvos Respublikos laivų registro (rejestro) ir Lietuvos Respublikos laivų knygos tvarkymo įstaigose. Šioms institucijoms Hipotekos registro steigimo įstatymu⁴⁶ buvo nustatytas pereinamasis laikotarpis iki 1998 m. perduoti hipotekos (įkeitimo) sandorius, patvirtintus nuo 1994 m. birželio 10 d. iki 1998 m. balandžio 1 d. Įstatymas taip pat nustatė pareigą ir kreditoriams perduoti duomenis apie turto įkeitimo sutartis, sudarytas iki 1994 m. birželio 10 d., taip pat apie turto įkeitimo sutartis, sudarytas po 1994 m. birželio 10 d., jeigu jos nebuvo įregistruotos turto registruose (turto registravimo įstaiga neregistravo turto įkeitimo sutarčių). Įrašant duomenis į Hipotekos registro duomenų bazę, hipotekos (įkeitimo) sandorių teisinis tyrimas nebuvo atliekamas – tuo pagrindu daroma išvada, dėl nepakankamai tikslų, patikrintų ir teisingų duomenų. Tai patvirtina ir Hipotekos registro steigimo įstatymo 3 straipsnis, nustatantis žalos atlyginimo tvarką dėl galimų perduotų hipotekos registro tvarkymo įstaigoms klaidingų bei neišsamų duomenų.

Tešiant registro duomenų neprieinamumo, neišsamumo problemą, paminėtina, kad Hipotekos registras (taip pat ir Turto arešto aktų registras) neteikia duomenų elektroniniu būdu

⁴⁶ Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2266.

apie asmens, kuriam Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka nėra suteiktas asmens kodas, įrašymą į Hipotekos (Turto arešto aktų registrą) registro duomenų bazę, t. y. nėra galimybės atlikti paieškos pagal asmens gimimo datą ar jo valstybės, o ne Lietuvos Respublikos, suteiktą asmens kodą.

Pabaigai trumpai reikėtų aptarti ir registrų integralumo problemą. Nustatyta, kad Hipotekos registras informaciją apie Nekilnojamojo turto hipoteką (įkeitimą) Nekilnojamojo turto registrui ir kitiems turto registrams turi perduoti per 24 val. Vadinasi, yra galimybė, kad lyginant šių registrų duomenis, galimi skirtumai. Tai ne tik nepatogu, bet ir brangiau. Turėtų būti įgyvendintas principas, kad jei viename valstybės registre yra įregistruoti duomenys, jie turi būti ir kituose registruose. Neįgyvendinus šio principo, negalima teigti, kad valstybės registrų sistema yra integrali, kad užtikrinama valstybės registrų sąveika.

Su panašiomis problemomis, notaras susiduria gaudamas duomenis ir iš Turto arešto aktų registro.

3.1.7. Turto arešto aktų registras

Kaip ir daiktinės teisės - hipoteka ir įkeitimas registruojamos atskirame registre, taip ir turto areštai Lietuvos Respublikoje registruojami atskirame registre, skirtingai nei daugelyje Europos valstybių, kur duomenys apie daiktines teises ir kitus turto apribojimus, registruojami Nekilnojamojo turto registre. Turto arešto aktų registras pradėjo veikti 2002 m. sausio 1 d. įsigaliojus Turto arešto aktų registro įstatymui. Vadovaujančioji registro tvarkymo įstaiga – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, registro duomenų bazę tvarko Centrinė hipotekos įstaiga. Turto areštas - įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis taikomas priverstinis nuosavybės teisės į turtą arba atskirų šios teisės sudėtinių dalių - valdymo, naudojimosi ar disponavimo - laikinas apribojimas, siekiant užtikrinti įrodymus, civilinį ieškinį, galimą turto konfiskavimą, taip pat baudų bei nesumokėtų įmokų išieškojimą, kreditorių reikalavimų patenkinimą, kitų reikalavimų ir įsipareigojimų įvykdymą⁴⁷. Turto arešto aktų registro duomenys - teismų, teisėjų, antstolių, prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitų valstybės institucijų ir pareigūnų turto arešto aktai, kuriais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka laikinai priverstinai apribojamos teisės į Lietuvos Respublikoje esantį turtą, jį areštuojant⁴⁸. Notarui ypač svarbūs duomenys apie disponavimo teisės apribojimą, kurio esmė – „teisės pakeisti turto teisinę padėtį, teisinį jo likimą

⁴⁷ Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 101-2897.

⁴⁸ Turto arešto aktų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 314 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 13 d. nutarimo Nr. 578 redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 26-924.

- teisės turtą atlygintinai ar neatlygintinai perleisti, įkeisti, išnuomoti, perduoti naudoti kitiems asmenims, nustatyti servitutus ar kitaip šį turtą sutartimi ap sunkinti - priverstinis laikinas apribojimas⁴⁹. Notarui duomenys teikiami elektroniniu būdu Centrinės hipotekos įstaigos sutarties su registro duomenų gavėju (šiuo atveju notaru) pagrindu. Sutartyje būtina nurodyti duomenų gavimo tikslą.

Įstatymai išskiria laikiną ir baigtinę turto arešto būseną. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymu, laikina turto arešto būseną nustatoma tais atvejais, kai turto arešto akto priėmimo dieną nėra žinoma asmens, kurio turtas areštuojamas, turto sudėtis, buvimo vieta ir dėl to turto arešto akte nenurodyti visą areštuojamą turtą ar jo dalį identifikuojantys duomenys, šis aktas įregistruojamas turto arešto aktų registre laikinai, nenurodant išsamių duomenų apie visą ar dalį areštuojamo turto. Šis teisės aktas tai pat nurodo, kad pateikus hipotekos skyriui turto arešto akto pakeitimą arba papildomą turto arešto aktą, kuriame nurodyti visi areštuotą turtą identifikuojantys duomenys, turto arešto aktų registre daromi atitinkami pakeitimai ir turto arešto akto laikino įregistravimo žyma panaikinama. Jeigu per 1 mėnesį nuo turto arešto akto laikino įregistravimo dienos hipotekos skyriui nepateikiamas turto arešto akto pakeitimas ar papildomas turto arešto aktas, kuriame nurodyti visi areštuotą turtą identifikuojantys duomenys, arba papildomai pateiktuose hipotekos skyriui dokumentuose nepakanka duomenų areštuotam turtui identifi kuoti, hipotekos teisėjo nutartimi laikinai įregistruotas turto arešto aktas gali būti išregistruotas iš turto arešto aktų registro. Tačiau praktika dažnai neatitinka teisinio reglamentavimo, kadangi išregistravimas nėra privalomas, todėl laikinas turto areštas netikslinamas ir šiuo pagrindu neišregistruojamas. Pavyzdžiui, 2006 metais Turto arešto aktų registre įregistruota 7780 turto arešto aktų, kurių įregistravimo būseną yra laikina, t. y. 12,4 proc. visų 2006 metais įregistruotų turto arešto aktų. Iš jų 1933 turto arešto aktams laikino įregistravimo žyma panaikinta, gavus turto arešto akto pakeitimą arba papildomą turto arešto aktą, kuriame nurodyti visi areštuotą turtą identifi kuojantys duomenys⁵⁰.

Laikino turto arešto būsenos faktas notarui yra matomas tik pateikus užklausą Turto arešto aktų registrui pagal asmens kodą. Tuo tarpu, nei paieška pagal turto identifi kacijos numerį Turto arešto aktų registre, nei Nekilnojamojo turto registro duomenų patikra neteikia duomenų apie laikiną turto arešto būseną. Tai padeda patvirtinti iškeltą darbo hipotezę dėl nepakankamos valstybės registrų sistemos sąveikos, integralumo, kada registrai gali pateikti skirtingus duomenis, susijusius su tuo pačiu turtu. Tuo tarpu baigtinis turto areštas, kada areštuojamas konkretus turtas, matomas ir Turto arešto aktų registre, ir turto registruose.

⁴⁹ Turto arešto aktų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 314 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 13 d. nutarimo Nr. 578 redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 26-924.

⁵⁰ Centrinės hipotekos įstaigos 2006 m. veiklos apžvalga. http://www.lhr.lt/lhr/Hipoteka_ataskaita.pdf.

Neintegralumo problema gali būti analizuojama ir duomenų perdavimo kontekste. Turto areštų akto registras duomenis Nekilnojamojo turto registrai turi perduoti per 8 val. Šiuo atveju, galima kalbėti apie nepakankamą registrų teikiamų duomenų integralumą ir duomenų perdavimo neoperatyvumą.

Kadangi aukščiau minėtų registrų teikiama informacija padeda įgyvendinti notarui pagrindinį uždavinį – teisėtumo civiliniuose teisiniuose santykiuose įgyvendinimą, užtikrinimą, kad civilinėje apyvartoje nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų bei trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsauga, valstybė turi užtikrinti, kad darbe minimos problemos būtų kuo greičiau išspręstos.

Nors notaras palyginus mažiau tvirtina sandorių dėl kilnojamųjų daiktų, tačiau tikslinga aptarti kai kuriuos kitus valstybės registrus, tvarkančius duomenis apie civilinių teisiųjų santykių objektus. Šių registrų duomenų nepakankamas prieinamumas notarui, skatina trumpai paanalizuoti kiekvieno iš jų teikiamus duomenis, jų svarbą ir su tuo susijusias problemas.

3.1.8. Kelių transporto priemonių registras

Kelių transporto priemonių registro paskirtis - tvarkyti ir teikti duomenis apie transporto priemones, jų teisinę būklę ir transporto priemonių valdytojus. Kelių transporto priemonių registras yra viešas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro nuostatais⁵¹, informacija apie kelių transporto priemones, jų teisinę būseną teikiama tiek pagal duomenų gavėjo prašymą (vienkartinio teikimo atveju), tiek pagal registro duomenų teikimo sutartį (daugkartinio teikimo atveju). Viena iš pagrindinių problemų – registro duomenų neprieinamumas, nes notarami nėra pasirašę duomenų teikimo sutarties su VI „Regitra“, todėl negauna duomenų *on - line*, skirtingai nei kitos institucijos kaip antstoliai, vykdydami valstybės jiems deleguotas funkcijas, turi galimybę operatyviai surašyti turto arešto aktus pagal realiu laiku gaunamus turto objekto registravimo duomenis. Panašios galimybės sudarytos ir Valstybinei mokesčių inspekcijai bei jos teritoriniams skyriams, Valstybinio socialinio fondo valdybai (SODRA), daugeliui savivaldybių administracijų bei socialinės paramos centrų, Nacionalinei mokėjimų agentūrai, Informatikos ir ryšių departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos, taip pat ir Transporto priemonių draudikų biurui, draudimo bendrovėms, bankams ir t.t. Aptariamo registro duomenys notarui reikalingi vedant paveldėjimo bylas, kai paveldima transporto priemonė, taip pat tvirtinant transporto priemonės dovanojimo, pirkimo-pardavimo, turto pasidalinimo ir kitus sandorius. Šiais atvejais, kaip ir nekilnojamojo turto perleidimo atvejais,

⁵¹ Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1286 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 141-5080

reikalinga pažyma, kurią išduoda VĮ „Regitra“. Tai juridinę galią turintis dokumentas, patvirtinantis transporto priemonės savininką ir pagrindinius duomenis apie transporto priemonę (pateikiami sutikrinti duomenys). Pažyma nėra gaunama elektroniniu būdu, ją pateikia notarus sandorio šalys. Kadangi, kaip minėta aukščiau, notaras duomenų negauna tiesiogiai elektroniniu būdu, nėra galimybės patikrinti, ar duomenys pažymoje sutampa su duomenimis, esančiais registro duomenų bazėje, kitaip tariant patikrinti aktualius duomenis.

Taip pat paminėtinas dar vienas aktualumo aspektas – aptariamo registro nuostatų 23.2 punktas nustato, kad kelių transporto priemonių valdytojai, pasikeitus registro duomenims, privalo nedelsdami, ne vėliau kaip per mėnesį, pranešti bet kuriam teritoriniam arba centriniam registratoriui apie registro duomenų pasikeitimą ir pateikti registro duomenų pasikeitimą patvirtinančius dokumentus. Kaip matyti, teisės aktai nustato pakankamai ilgą laiko tarpą pakeisti duomenis, vadinasi, yra galimybė faktiniams duomenims nesutapti su viešo registro duomenimis.

3.1.9. Traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registras ir kiti valstybės registrai

Su panašiomis problemomis notaras susiduria ir gaudamas duomenis iš Traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registro. Tai vienas iš seniausių valstybės registru, tačiau pradėtas modernizuoti tik 2006 m., jo duomenis tvarko Valstybės įmonė Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. Šiuo metu duomenys kaupiami vienoje registro duomenų bazėje, kuri notarus tiesiogiai nėra prieinama. Šio registro duomenys dažniausiai notarus reikalingi tvirtinant technikos įkeitimo sandorius. Kaip paprastai, sandoriams tvirtinti reikalinga pažyma sandoriui, kurios aktualių duomenų notaras negali patikrinti. Galima situacija, kai įkeičiama technika gali priklausyti jau kitam savininkui, nei nurodyta pažymoje. Be to, be duomenų neaktualumo, susiduriama ir su duomenų netikslumais dėl informacijos perkėlimo į registro duomenų bazę iš savivaldybių administracijų. Tai analogiška problema jau aukščiau minėtai Hipotekos registro duomenų netikslumo problemai, kada duomenys į vieną duomenų bazę buvo perdavinėjami atskirų registru ar kreditoriu.

Taip pat notarus neturi galimybės tiesiogiai gauti duomenų ir iš Vidaus vandenu laivu registro, Juru laivu registro, Civiliniu orlaiviu registro.

3.1.10. Vedybu sutarciu registras

LR CK įtvirtintas naujas - vedybu sutarciu institutas, sąlygojo Vedybu sutarciu registro įsteigimą 2001 m. liepos 1 d., kuri tvarko Centrinė hipotekos įstaiga. Vadovaujantis Vedybu

sutarčių registro nuostatais⁵², analizuojamas registras renka, kaupia, apdoroja, sistemina, saugo ir teikia duomenis apie:

- 1) vedybų sutartis;
- 2) sugyventinių sutartis dėl bendrai įgyto ir naudojamo turto padalijimo pasibaigus bendram gyvenimui;
- 3) turto padalijimo faktus.

Antrame punkte nurodyti duomenys kol kas neteikiami, kadangi negalioja teisinis sugyventinių (partnerių) reglamentavimas. Šis institutas praktiškai neveikia. Taigi šiuo metu Vedybų sutarčių registras teikia duomenis apie vedybų sutartis ir turto padalijimo faktus.

Teigtina, kad Vedybų registro teikiamų duomenų svarbą apsprendžia pats vedybų sutarties turinys bei turto padalijimo sutarčių teisinės pasekmės.

Vedybų sutarties esmė – susitarimu pakeisti įstatymais nustatytą sutuoktinių teisinį režimą. Vedybų sutartyje gali būti numatyta, kad:

- 1) turtas, įgytas tiek iki santuokos, tiek gyvenant susituokus, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė;
- 2) turtas, kiekvieno sutuoktinio įgytas iki santuokos ir esantis jų asmeninė nuosavybė, po santuokos įregistravimo tampa bendrąja jungtine nuosavybe;
- 3) turtas, įgytas susituokus, yra bendroji dalinė sutuoktinių nuosavybė⁵³.

Taigi duomenys apie vedybų sutartis leidžia notarui tinkamai nustatyti turtinį sutuoktinių režimą. Priklausomai nuo to, ar yra vedybų sutartis, ar nėra, taip pat priklausomai nuo vedybų sutarčių turinio, priklauso ir notarinio sandorio tvirtinimo tvarka. Vedybų sutartimi nustatytas turto teisinis režimas lemia, kas iš sutuoktinių yra sandorio šalis. Tačiau bet kokių atveju, turi būti sistemingai taikomos ir nuostatos, reglamentuojančios šeimos turto institutą.

Atsižvelgiant į teikiamų duomenų svarbą notaro veikloje, reikėtų atskleisti problemas, susijusias su duomenų nepakankamumu, neišsamumu, kartu pateikiant tam tikrus pasiūlymus.

Vedybų sutarčių registras teikia duomenis tik apie sutarties sudarymo faktą, nenurodant pačios sutarties turinio. Tokiu atveju, notaras, norėdamas nustatyti, kurį iš LR CK numatytų turto teisinių režimų pasirinko šalys, privalo jų reikalauti pateikti sudarytą vedybų sutartį. Taigi galima šiuo atveju teigti, kad Vedybų sutarčių registro teikiami duomenys nėra išsamūs. Tokią problemą galbūt išspręstų elektroninis vedybų sutarčių registravimas, kada Vedybų sutarčių registras pateiktų ir pačią vedybų sutartį, arba bent būtų registruojama nuoroda, žyma, koks turtinis sutuoktinių režimas nustatytas sutartimi.

⁵² Vedybų sutarčių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 1284 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 2 d. nutarimo Nr. 430 redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 82-3523.

⁵³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

Tuo pačiu reikėtų paanalizuoti vedybų sutarčių registravimą, aptariant kai kuriuos aspektus, kaip registravimo privalomumą, duomenų teikėjus ir kt. LR CK 3.103 straipsnyje nustatyta, kad vedybų sutartis, taip pat jos pakeitimai turi būti įregistruoti Vedybų sutarčių registre. Šiuo atveju privalomo registravimo tikslas – trečiųjų asmenų apsauga, teisinis tikrumas, o ne pačios vedybų sutarties formos reikalavimas, kada tik įregistravimas sukeltų teisinės pasekmės ir šalims. Įstatymai reglamentuoja, kad ikivedybinės sutartys šalims įsigalioja nuo santuokos sudarymo, o povedybinės sutartys nuo jos sudarymo, jei pačioje sutartyje nenustatyta kitaip. Taigi ne nuo įregistravimo Vedybų sutarčių registre. Vedybų sutartys, jų pakeitimai prieš trečiuosius asmenis gali būti panaudojama tik įregistravus Vedybų sutarčių registre. Ši taisyklė netaikoma, jeigu sandorio sudarymo metu tretieji asmenys žinojo apie vedybų sutartį ar jos pakeitimus. „Visos kontinentinės teisinės sistemos valstybės taiko principą, kad neįregistruotos vedybų sutartys negali būti panaudotos prieš trečiuosius asmenis. Paminėtinos kai kurios išimties iš šios taisyklės. Pavyzdžiui, Vokietijoje tretieji asmenys nėra apsaugomi, jei jiems vedybų sutarties sudarymo faktas yra žinomas. Ta pati taisyklė taikoma ir Prancūzijoje, kai trečiojo asmens teisės nėra apsaugotos tada, kai nors sutuoktiniai ir nepateikė vedybų sutarties registruoti, tačiau vedybų sutarties faktas atskleidžiamas sutartyje su trečiaja šalimi“⁵⁴. Įstatymai nenustato termino, per kurį vedybų sutartis turėtų būti įregistruota. Šiuo atveju, kaip ir kitais atvejais, taikant deklaratyvų registravimą, apeliuojama į pačių šalių suinteresuotumą paviesti teisiškai reikšmingus duomenis, kas apsaugotų tiek juos pačius, tiek trečiųjų asmenų teises, tiek apskritai teisėtumą ir teisinį tikrumą civiliniuose teisiniuose santykiuose. Pavyzdžiui, Latvijoje sutuoktiniams nustatyta pareiga apie vedybų sutarties pasikeitimus ar pasibaigimą pranešti Komerciniam registru, kuris tvarko Vedybų sutarčių registrą, per 14 dienų terminą⁵⁵. Autorės nuomone, įstatymiškai nustatytas pateikimo registruoti sutartį terminas leidžia kalbėti apie didesnę trečiųjų asmenų apsaugą, negu tais atvejais, kada šalims paliekamas protingas terminas įregistruoti sutartį.

Tęsiant fakto apie sudarytą vedybų sutartį atskleidimo, registravimo reikšmę, aptartina kai kurių valstybių praktika. Pavyzdžiui, Danijoje, Švedijoje vedybų sutartys registruojamos apskričių (distriktų) teismuose, kurie perduoda duomenis valstybės registru. Italijoje, Prancūzijoje vedybų sutarties faktas įrašomas į santuokos liudijimą. Jeigu vienas iš sutuoktinių yra verslininkas, vedybų sutarties faktas Prancūzijoje registruojamas Komerciniame registre⁵⁶.

⁵⁴ Boele-Woelki K. Matrimonial Property Law from a Comparative Law Perspective. 2000 m. <http://www.reading.ac.uk/nmsruntime/saveasdialog.asp?IID=7018&sID=34870>. Prisijungimo laikas: 2007-11-04.

⁵⁵ Procedure of Registration of Spouses' Property Relationship Regulations No. 403. Cabinet of ministers of Republic of Latvia. Vestnesis, 2002, No. 127. <http://www.ur.gov.lv/fails.php?id=682&v=eng>. Prisijungimo laikas: 2007-10-22.

⁵⁶ Boele-Woelki K. Matrimonial Property Law from a Comparative Law Perspective. 2000 m. <http://www.reading.ac.uk/nmsruntime/saveasdialog.asp?IID=7018&sID=34870>. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

Komercinis registras vedybų sutarčių duomenis tvarko ir Latvijoje.⁵⁷ Estijoje duomenys apie vedybų sutartis registruojami Vedybų sutarčių registre⁵⁸, kuris yra tvarkomas teismo⁵⁹.

Analizuojant vedybų sutarčių registravimo aspektus, reikia įvardinti asmenis, kurie yra vedybų sutarčių registro duomenų teikėjai. Pagal Vedybų sutarčių registro nuostatus, tai asmenys, sudarę vedybų sutartį, teismai, priėmę sprendimą sutuoktinio ar sutuoktinių kreditorių pažeistų teisių atkūrimo. Notaro, kaip Vedybų sutarčių duomenų registro teikėjo, klausimas bus nagrinėjamas kitoje darbo dalyje, kurioje bus analizuojamas „notaras – duomenų teikėjas“ aspektas, todėl detalesnė analizė šiuo atveju nėra tikslinga.

Pridurtina, kad vedybų sutarčių pakeitimai, nutraukimas ir pasibaigimas taip pat turi būti registruojami. Asmuo, pageidaujantis įregistruoti vedybų sutarties, sugyventinių sutarties ar turto padalijimo fakto duomenų pakeitimą arba išregistruoti vedybų sutartį, sugyventinių sutartį ar turto padalijimo faktą, be kitų duomenų ir dokumentų registro tvarkymo įstaigai turi pateikti dokumentą, patvirtinantį duomenų pasikeitimą arba pagrindą išregistruoti⁶⁰. Šiuo atveju, svarstyтина galimybė dėl notaro ar teismo perdavimo duomenų dėl pakeitimų, nutraukimo, vedybų sutarties pabaigos. Vadovaujantis, įstatymais, tik dėl turto padalijimo tiek notaras, tiek teismas yra Vedybų sutarčių registro duomenų teikėjai, kitais atvejais, duomenis teikia pačios vedybų sutarties šalys.

Sisteminga teisės aktų analizė ir kitų valstybių praktika, taikoma vedybų sutarčių registravime, skatina prisiminti iškeltą darbo hipotezę – nepakankamą valstybės registrų sistemos integralumą. Vedybų sutartys paprastai reguliuoja sutuoktinių turtinius santykius, kas leidžia diskutuoti apie vedybų sutarčių registravimą Nekilnojamojo turto registre, o pagal kai kurių valstybių praktiką, ir Juridinių asmenų registre. Lietuvoje vedybų sutartys ar bent jau žymos apie jas turto registre neregistruojamos. Kitokia yra Latvijos vedybų sutarčių registravimo Nekilnojamojo turto registre tvarka. „Išrašai, duomenys iš Vedybų sutarčių registro, nedelsiant turi būti paskelbti oficialiame leidinyje ir perduoti nekilnojamojo turto registratoriui, kad šie duomenys būtų įregistruoti Nekilnojamojo turto registre (Žemės registre)⁶¹. Tuo tarpu Italijoje nėra praktikos dėl privalomos registracijos Nekilnojamojo turto registre. Registruoti vedybų

⁵⁷ The Civil law of Latvia. Translation and Terminology Centre. 2001. <http://www.ttc.lv/>. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

⁵⁸ Family Law Act (RT¹ I 1994, 75, 1326).

http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?tyyp=SITE_ALL&ptyyp=I&m=000&query=Family+law+act&nups.x=31&nups.y=13. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

⁵⁹ Courts Act. (RT¹ I 2002, 64, 390).

http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?tyyp=SITE_ALL&ptyyp=I&m=000&query=Courts+Act&nups.x=28&nups.y=9. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

⁶⁰ Vedybų sutarčių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 1284 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 2 d. nutarimo Nr. 430 redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 82-3523.

⁶¹ The Civil law of Latvia. Translation and Terminology Centre. 2001. <http://www.ttc.lv/>. Prisijungimo laikas: 2007-10-28. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

sutartis Nekilnojamojo turto registruose nebūtina, nebent tokį faktą šalys norėtų panaudoti prieš trečiuosius asmenis⁶².

Autorės nuomone, vedybų sutartis arba bent jau faktus, kad tokios sutartys sudarytos, būtų tikslinga registruoti, tiek Nekilnojamojo turto, tiek Juridinių asmenų registre (kada asmuo vienintelis akcininkas ar įmonės savininkas). Kadangi šios sutartys dažniausiai reguliuoja turtinius sutuoktinių santykius, registravimas Nekilnojamojo turto ir kituose registruose, padėtų notarui labiau užtikrinti trečiųjų asmenų teises ir teisėtus interesus.

Šios darbo dalies pabaigoje, trumpai aptartinas ir duomenų apie turto padalijimo faktus gavimas. Kaip ir minėta aukščiau, šių duomenų reikšmę notaro funkcijų atlikime apsprendžia turto padalijimo teisinės pasekmės. Skirtingai nei vedybų sutarčių atveju, duomenis apie sutuoktinių turto padalijimą perduoda ne pačios šalys, o institucijos, patvirtinusios turto padalijimo sutartis, t.y. notarai ir teismai. Vadinasi, nustačius pareigą minėtoms institucijoms perduoti duomenis Vedybų sutarčių registru, galima kalbėti apie tinkamą duomenų perdavimą registru ir kartu trečiųjų asmenų informavimą apie turto padalijimo faktus.

3.1.11. Testamentų registras

Centrinė hipotekos įstaiga, be jau aukščiau analizuotų Hipotekos registro, Turto arešto aktų registro, Vedybų sutarčių registro tvarko ir Testamentų registrą, pradėjusį savo veiklą nuo 2001 m. liepos 1 d., įsigaliojus LR CK. Skirtingai nuo kitų valstybės registru, Testamentų registras išsiskiria savo teikiamų duomenų pobūdžiu. Testamentų registras nėra viešas registras, kadangi registro duomenys suinteresuotiems asmenims yra teikiami po testatoriaus mirties, išskyrus fizinius asmenis, kurių duomenys yra įrašyti į Testamentų registrą. Be to, neteikiama informacija apie testamentą turinį ir testamente nurodytus įpėdinius. Pastaroji nuostata gali būti nevienareikšmiškai vertinama kreditorių teisių apsaugos atveju.

Teigtina, kad kartu su Notariato įstatymo pakeitimais 2003 m., Testamentų registro įsteigimu notarui atsirado pareiga tikrinti ir kartu teisė gauti duomenis, įregistruotus ir šiame valstybės registre. Tai patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Vienoje iš nutarčių teismas pasisakė dėl notarinių veiksmų iki įsigaliojus LR CK. „Notarui nebuvo nustatyta pareiga tikrinti, ar yra testamentinių įpėdinių, kada dėl paveldėjimo kreipiasi tik įstatyminiai įpėdiniai. Tokia pareiga notarui ir negalėjo būti nustatyta, kadangi nebuvo centralizuoto testamentų registro. Nesant tokio testamentų registro, nėra pagrindo teigti, kad notaras, turėjo kokią nors galimybę patikrinti, ar yra surašytas testamentas⁶³.

⁶² Boele-Woelki K. Matrimonial Property Law from a Comparative Law Perspective. 2000 m.

<http://www.reading.ac.uk/nmsruntime/saveasdialog.asp?IID=7018&sID=34870>. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-11/2004, kat. 39.2.3.

Sukūrus Testamentų registrą, notariui suteikta galimybė gauti duomenis apie Lietuvos Respublikoje ar Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose:

- 1) patvirtintus testamentus,
- 2) priimtus saugoti;
- 3) panaikintus testamentus;
- 4) palikimo priėmimo faktus⁶⁴.

Duomenis notaras gauna duomenų teikimo sutarčių pagrindu elektroniniu būdu.

2004 m. ratifikavus 1972 m. gegužės 16 d. Konvenciją dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo (toliau Bazelio konvencija)⁶⁵, Testamentų registras teikia duomenis ir apie užsienio valstybėse, kurios yra ratifikavusios Bazelio konvenciją, patvirtintus ir priimtus saugoti testamentus. Tokios testamentų registravimo sistemos sukūrimas skatina kalbėti apie testamentų registrų integraciją ir tarptautiniu aspektu. Tačiau šiuo atveju turėtų būti paminėtina Bazelio konvencijos 6 straipsnio 2 dalis, kuri nustato, kad testatoriaus prašymu notaras, valstybinės valdžios institucija ar asmuo gali prašyti registracijos ne tik valstybėje, kurioje testamentas sudaromas ar saugomas, bet ir per nacionalinių įstaigų tarpininkus kitose Susitariančioiose Valstybėse. Tokia nuostata įtvirtinta ir Testamentų registro nuostatuose⁶⁶. Vadinasi, testamentų registraciją kitų valstybių Testamentų registruose paliekant testatoriaus dispozicijoje, nenustačius imperatyvo institucijoms, patvirtinusioms ar priėmusioms saugoti testamentus, perduoti duomenis apie testamentus kitų, Bazelio Konvenciją pasirašiusių, valstybių Testamentų registrams, galima kalbėti apie Testamentų registro duomenų neišsamumą. Be to, duomenų apie užsienyje patvirtintus ir priimtus saugoti testamentus notaras negauna tiesiogiai – duomenų gavėjas turi pateikti užklausą registro tvarkymo įstaigai, kuri, gavusi duomenų gavėjo prašymą ir visus reikiamus dokumentus, užklausia atitinkamos užsienio valstybės nacionalinę įstaigą, o gautą atsakymą persiunčia duomenų gavėjui. Tuo pačiu tai leidžia kalbėti ir apie duomenų neoperatyvų pateikimą. Manytina, kad tai ir skatina Europos Sąjungos valstybes kalbėti apie Europos testamentų registrą, apie kurio steigimo perspektyvas bus kalbama kitose šio darbo dalyse.

Tešiant Testamentų registro duomenų neišsamumo problemą, atkreiptinas dėmesys į tai, kad duomenys apie testamentus (patvirtintus, priimtus saugoti ir panaikintus) ir palikimo priėmimo faktus teikiami nuo 2001 m. liepos 1 d. Vadinasi yra galimybė, kad testamentai,

⁶⁴ Testamentų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. 594 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimo Nr. 795 redakcija) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 44-1547.

⁶⁵ 1972 m. gegužės 16 d Konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 77-2667.

⁶⁶ Testamentų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. 594 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimo Nr. 795 redakcija) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 44-1547.

sudaryti iki Testamentų registro įsteigimo, nebus paviešinti, kitaip tariant nebus atskleistas jų sudarymo bei pakeitimų faktas.

Grįžtant prie Testamentų registro duomenų neviešo pobūdžio, paminėtinas Darbo su elektroninių pranešimų siuntimo Testamentų registrai programa taisyklių⁶⁷ 56 punktą, kuriame nustatyta, kad Testamentų registro duomenys apie testatoriaus įregistruotus testamentus elektroniniu būdu pateikiami, jei registras turi duomenų apie testatoriaus mirties faktą, t. y. registre įregistruotas testatoriaus palikimo priėmimo faktas. Teigiamai reikia vertinti, kad praktika šiuo metu neatitinka teisinio reglamentavimo, nes įgyvendinant Testamentų registro ir Gyventojų registro integraciją, notarui duomenys nuo 2007 m. balandžio 11 d. teikiami ne tik nuo fakto apie testatoriaus palikimo priėmimą įregistravimo, bet ir Gyventojų registrai perdavus duomenis apie asmens mirtį Testamentų registrai. Ankstesnė duomenų teikimo tvarka notarui nesuteikė galimybės prieš užvedant paveldėjimo bylą, patikrinti, koks paveldėjimo pagrindas turėtų būti taikomas – įstatymas ar testamentas. Šie duomenys svarbūs prieš įpėdiniui priimant palikimą. Negalint notarui patikrinti, kokį paveldėjimo pagrindą taikyti, galėjo būti diskutuojama ir dėl pareiškimo apie palikimo priėmimą teisinių pasekmių. Pavyzdžiui, pareiškimas apie palikimo priėmimą pasirašytas prašant išduoti paveldėjimo teisės liudijimą pagal testamentą, o gauti duomenys, kad testamentas panaikintas ir notaras turėtų taikyti paveldėjimą pagal įstatymą. Tokiu atveju galima situacija, kada asmuo, pasirašęs pareiškimą dėl palikimo priėmimo pagal testamentą, nepatektų į įstatyminių įpėdinių ratą ir kt.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, kad Testamentų registras visapusiškai užtikrindamas testamentinių įpėdinių teises vienoje vietoje kaupia ir sistemina duomenis apie Lietuvos Respublikoje ar Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose patvirtintus, priimtus saugoti, panaikintus ar pripažintus negaliojančiais testamentus bei palikimo priėmimo faktus, tokiu būdu suteikdamas galimybę teisinį interesą turintiems asmenims, ne tik notarams bet ir teismams po palikėjo mirties gauti informaciją apie testamentą sudarymo faktą, testamentą teksto saugojimo vietą bei visas pradėtas paveldėjimo bylas. Testamentų registras taip pat suteikia galimybę notarams, prieš užvedant paveldėjimo bylą, patikrinti ar jiems buvo pateiktas paskutinis testamentas, ar jis nebuvo panaikintas ar pripažintas negaliojančiu. Prieš išduodant paveldėjimo liudijimus, notaras turi galimybę papildomai patikrinti, ar nėra pasikeitę Testamentų registro duomenys. Be to, duomenų apie pradėtas paveldėjimo bylas prieinamumas užkerta kelią kelių to paties palikimo paveldėjimo liudijimų išdavimui, nes kiekvienas notaras turi galimybę gauti duomenis ar kitame notarų biure nėra užvestos analogiškos paveldėjimo bylos. Ratifikavus Bazelio Konvenciją, suinteresuotiems

⁶⁷ Darbo su elektroninių pranešimų siuntimo testamentų registrai programa taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2007 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 1R-201 // Valstybės žinios, 2007, Nr. 64-2466.

asmenims numatyta galimybė gauti duomenis apie patvirtintus ir priimtus testamentus Bazelio Konvenciją pasirašiusiose valstybėse, tačiau tik tuo atveju, jei testatorius pateikė prašymą registruoti testamentą ne tik testamento sudarymo valstybėje, bet ir kitose valstybėse.

* * *

Notaras, atlikdamas savo funkcijas, tikrina ne tik valstybės registrų duomenis, bet ir kitas duomenų bazes, neturinčias valstybės registro statuso, kurias tvarko ne valstybės institucijos. Tai yra neveiksnių asmenų ir notariškai patvirtintų panaikintų įgaliojimų duomenų bazės, kurias tvarko Lietuvos Notarų Rūmai.

Pagal Notariato įstatymą, teismai ne vėliau kaip per 3 dienas nuo sprendimo, apribojančio fizinio asmens veiksnumą ar panaikinančio veiksnumo apribojimus, įsiteisėjimo privalo sprendimo nuorašą nusiųsti Notarų rūmams, kurie praneša notarams apie ribotai veiksnius bei neveiksnius asmenis. Iš to seka išvada, kad dabar galiojanti duomenų perdavimo sistema nėra operatyvi, tuo pačiu neužtikrinanti realių notarų ir suinteresuotų asmenų poreikių, nes duomenys nėra perduodami elektroniniu būdu.

Notaras, tvirtindamas notarinius veiksmus, susiduria su nepakankamai išsamia ir prieinama duomenų baze, dėl notarine tvarka patvirtintų įgaliojimų panaikinimo, kuri yra skirta tik notarams. Šioje duomenų bazėje kaupiami duomenys tik apie notaro patvirtintų įgaliojimų panaikinimą, tuo tarpu duomenys apie notarų patvirtintiems prilyginamų įgaliojimų panaikinimą nekaupiami. Notarai turi pateikti duomenis Notarų rūmams apie panaikintus notariškai patvirtintus įgaliojimus, tačiau ši pareiga ir duomenų perdavimo tvarka nėra reglamentuota įstatymiškai ar poįstatyminiais teisės aktais, todėl duomenų bazėje kaupiami duomenys nėra pripažįstami oficialiais, viešais duomenimis, skirtingai nei valstybės registrų teikiami duomenys. LR CK nustato, kad apie panaikintą įgaliojimą įgaliotiniui turi pranešti įgaliotojas. Vadinasi, kol šiai duomenų bazei nėra suteiktas valstybės registro statusas, notarui neturėtų būti taikomos Notariato įstatymo nuostatos dėl pareigos privalomai tikrinti duomenis, ar jam pateiktas įgaliojimas nėra panaikintas ir kartu atsakomybė dėl šios pareigos netinkamo vykdymo.

Atsižvelgiant į tai, kad aukščiau minėtų duomenų bazių duomenys ypač svarbūs notarui įgyvendinant pagrindinę funkciją – kad civilinėje teisinėje apyvartoje nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, teigiamai vertinama valstybės iniciatyva dėl Neveiksnių asmenų ir Notarine tvarka patvirtintų įgaliojimų (ne tik panaikintų įgaliojimų) registrų steigimo, kas padėtų išvengti neteisėtų sandorių sudarymo ir tvirtinimo, užtikrinti civilinių teisinių santykių dalyvių teises ir teisėtus interesus. Pripažįstant šias duomenų bazes valstybės registrais, keistųsi ir notaro – tiek kaip duomenų teikėjo (Notarine tvarka patvirtintų įgaliojimų registrai), tiek kaip valstybės registro duomenų gavėjo, vaidmuo ir atsakomybė.

3.2. Notaras – valstybės registru duomenų teikėjas

Išanalizavus pirmąjį valstybės registru ir notaro sąveikos aspektą – „valstybės registras – duomenų teikėjas“, siekiant visiškai atskleisti darbo temą, būtina išanalizuoti ir kitą šios sąveikos aspektą – „notaras – registro duomenų teikėjas“. Šiuo atveju galima kalbėti apie teisės aktuose įtvirtintą notaro pareigą teikti duomenis atitinkamiems registrams, išskiriant atvejus, kada perduoti duomenys atlieka tik informavimo funkciją, kada tai yra pagrindas registruoti duomenis ir dokumentus valstybės registruose. Taip pat numatoma notaro registravimo funkcija, įgyvendinus elektroninį registravimą, kada notaro siunčiamas pranešimas (prašymas) ir elektroninis dokumentas bus pagrindas registruoti nuosavybės teises, juridinius asmenis, hipotekos (įkeitimo) sandorius (žiūrėti priedą Nr. 2: Notaras – registro duomenų teikėjas).

Pagal Valstybės registru įstatymą, registro duomenų teikėjas – asmuo, teikiantis registru teisės aktų nustatytus duomenis ir dokumentus. Notaro pareiga perduoti duomenis valstybės registrams įtvirtinta daugelyje teisės aktų - LR CK, Notariato įstatyme, valstybės registru įstatymuose, nuostatuose ir kt. Notaras nėra visų aukščiau nagrinėtų valstybės registru duomenų teikėjas. Teisės aktai nustato notaro pareigą teikti duomenis Nekilnojamojo turto registru, Vedybų sutarčių registru ir Testamentų registru. Notaras ateityje teiks duomenis ir dokumentus Hipotekos bei Juridinių asmenų registrams, bei atliks registravimo funkciją.

Norint geriau suprasti notaro, kaip duomenų teikėjo funkciją, tikslinga iš pradžių aptarti registravimo sąvoką, funkcijas bei registravimo sistemas, taikomas Lietuvos Respublikoje ir kitose pasirinktose valstybėse.

3.2.1. Registravimas

Registravimo sąvoka. Vadovaujantis Valstybės registru įstatymu, registro objektų registravimas – registro objektui registruoti pateiktų dokumentų įvertinimas, sprendimo registruoti registro objektą priėmimas, registro duomenų suformavimas, įrašymas į registrą ir teisės aktų nustatytais atvejais registravimo pažymėjimo išdavimas. Toliau šiame darbe sąvoka registravimas bus vartojama ne tik šia prasme, bet ir apibrėžiant notaro funkciją, kada jo perduodami duomenys yra pagrindas registravimui (tiek pagal dabartinę praktiką, kada notaro teikiami duomenys yra vienintelis pagrindas registruoti teisiškai reikšmingus faktus, tiek įgyvendinus elektroninį sandorių ir juridinių asmenų registravimą, kada notaro siunčiamas prašymas su elektroniniu dokumentu bus pagrindas registracijai).

Registravimo funkcijos. Teisės teorijoje paprastai skiriamos dvi registravimo funkcijos – konstitutyvinė (steigiamoji) ir deklaratyvinė (pareikštinė). Pastaroji funkcija gali būti privaloma ir dispozityvi (neprivaloma).

Konstitutyvinės registravimo funkcijos esmė - sandorio įsigaliojimas ir šalių teisių bei pareigų iš sandorio atsiradimas siejamas su sandorio įregistravimu, pats sandoris savaime jokių teisinių pasekmių neturi. Tokią sandorių registravimo funkciją taiko Vokietija, Austrija, Olandija, Graikija ir kt.

Deklaratyviai, bet privalomai registravimo funkcijai būdinga, kad šalys pačios neprivalo registruoti sandorio. Pagrindinis principas – kas nėra įregistruota viešajame registre, negali būti panaudojama prieš trečiuosius asmenis. Tačiau šiuo atveju, įstatymai nustato pareigą tam tikroms institucijoms - notarams, valstybės tarnautojams ar kitiems viešosios valdžios atstovams perduoti duomenis registrams apie sudarytą sandorį. Pavyzdžiui, Prancūzijoje tokia informacija turi būti perduodama per tris mėnesius, duomenys registrai pateikiami dažniausiai mokesčių tikslais. Panaši registravimo funkcija įgyvendinama Italijoje, Švedijoje ir kt.

Taikant neprivalomą deklaratyvų sandorių registravimą, nei notarui, nei šalims nėra nustatyta pareiga registruoti sudarytą sandorį. Registravimas yra būtinas, kad sandoris galėtų prieš trečiuosius asmenis. Tokia registravimo funkcija taikoma Ispanijoje, Latvijoje ir kt.⁶⁸

Nors ši klasifikacija dažniausiai apibūdina sandorių registravimo reikšmę, tačiau analogiškai gali būti taikoma ir nusakant kitų valstybės registruojamų objektų registravimo pasekmes. Pavyzdžiui, kai kurie juridiniai asmenys laikomi įsteigti nuo įregistravimo (pvz., akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės, individualios įmonės ir kt.), tuo tarpu kiti – nuo to laiko, kada atsiranda įstatymuose nustatytos aplinkybės (pvz., profesinės sąjungos).

Pagal LR CK taikoma deklaratyvi, bet privaloma sandorių registravimo funkcija, kai šalims teisės ir pareigos įsigalioja nuo sutarties pasirašymo, o registravimas – pagrindas sandorio galiojimo faktą panaudoti prieš trečiuosius asmenis, kartu nustatant notarui pareigą pranešti apie sudarytą sandorį Nekilnojamojo turto registrai.

Tuo tarpu kai kuriems sandoriams, kuriais apsunkinamos nuosavybės teisės į turtą, pavyzdžiui hipotekai, įkeitimui, taikomas konstitutyvinis registravimas, kada sandoris nuo įregistravimo viešajame registre įsigalioja ne tik prieš trečiuosius asmenis, bet ir šalims.

Anksčiau galiojęs 1964 m. Civilinis kodeksas nustatė konstitutyvinį ir nekilnojamojo turto perleidimo sandorių registravimą. Šiuo atveju, sutarties įsigaliojimas ir teisių bei pareigų atsiradimas šalims buvo siejamas su jos įregistravimu. Pavyzdžiui, nekilnojamojo turto perleidimo sutartis, neįregistruota per įstatymų nustatytą terminą, tapdavo nebegaliojančia. Vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, „sutarties įregistravimas buvo viena iš

⁶⁸ Plačiau žiūrėti: Camara – Lapuente, Sergio. Registration of Interests as a Formality of Contracts: Comparative Remarks on Land Registers within the Frame of European Private Law. *European Review of Private Law*, 2005, Vol. 13 issue 6, P. 797-839. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=33&hid=6&sid=206828e1-dd76-44e3-87a0-27caacd9974e%40sessionmgr102>. Prisijungimo laikas: 2006-12-05.

būtinų sąlygų, kad sutartis būtų laikoma sudaryta⁶⁹. „Ši nuostata buvo imperatyvi ir visuotinai buvo žinoma, todėl neįregistravimas atitinkamoje nekilnojamojo turto įstaigoje tokią sutartį daro negaliojančia⁷⁰. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad „atliktas registracijos faktas yra svarbus sandorio teisinių pasekmių atsiradimo ir galiojimo, o ne įrodinėjimo požiūriu⁷¹. Pastaroji nuostata pateikia registravimo funkcijų – konstitutyvinės ir deklaratyvios, pagrindinius požymius.

Manytina, kad LR CK deklaratyvus nekilnojamojo turto perleidimo sandorių registravimas pasirinktas dėl sandoriams taikomo konsensualizmo prioriteto prieš formalizmą, teikiant pirmenybę sandorio turiniui ir šalių valiai, nei sandorio formai. Tuo tarpu anksčiau galiojusiam 1964 m. Civiliniame kodekse nustatytu konstitutyviniu registravimu buvo siekiama kontroliuoti sandorio turinį.

Registravimo sistemos. Paprastai yra išskiriamos dvi sandorių registravimo sistemos – dokumentų registravimas ir teisių registravimas. Dokumentų registravimo sistemos esmė – registruojami dokumentai dėl sandorio. Pagrindinis principas – nei vienas asmuo, kuris neįregistravo sutarties registre, negali naudoti šio fakto prieš trečiuosius asmenis. Vienas iš pagrindinių šios sistemos privalumų - šalys skatinamos kuo greičiau įregistruoti sandorį, siekiant apsaugoti savo nuosavybės teises. Registratoriaus funkcija, taikant šią registravimo sistemą, apsiriboja formaliu dokumentų patikrinimu, t. y. tikrinama, ar pateiktų dokumentų forma atitinka įstatymų reikalavimus ir pan. Ši registravimo sistema taikoma Prancūzijoje, Italijoje, Portugalijoje, Belgijoje, Olandijoje, Liuksemburge.

Taikant teisių registravimo sistemą, registre registruojamos teisės, o ne dokumentai, kurių pagrindu atsiranda teisės. Registratorius, skirtingai nei aukščiau aptartoje registravimo sistemoje, atlieka teisinį dokumentų tyrimą. Ši teisių registravimo sistema taikoma Vokietijoje, Austrijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Čekijoje, Danijoje, Švedijoje ir kt.⁷²

Lietuvos Respublikoje registravimo sistema turi tiek dokumentų, tiek teisių registravimo sistemų požymių. Pagrindinis principas – registruojami tiek sandoriai, tiek jų pagrindu atsiradusios teisės. Be to, registratorius, išskyrus hipoteką (įkeitimą), atlieka tik formalų teikiamų dokumentų patikrinimą.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-108/2006, kat. 21.1; 21.6; 30.3; 41.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-70/2006, kat. 33.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-153/2006, kat. 21.1; 21.4.1.1.

⁷² Plačiau žiūrėti: Camara – Lapuente, Sergio. Registration of Interests as a Formality of Contracts: Comparative Remarks on Land Registers within the Frame of European Private Law. European Review of Private Law, 2005, Vol. 13 issue 6, P. 797-839. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=33&hid=6&sid=206828e1-dd76-44e3-87a0-27caacd9974e%40sessionmgr102>. Prisijungimo laikas: 2006-12-05.

Registravimas Lietuvoje. Galiojančiame Notariato įstatyme registravimas nepatenka į notaro atliekamų veiksmų sąrašą. Tuo tarpu vienas iš Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengto Notariato įstatymo projekto⁷³ straipsnių nustato, kad atlikdamas notarinius veiksmus, notaras turi teisę teikti klientams valstybės registru tvarkytojų pažymą ir kitus dokumentus bei atlikti kitus veiksmus, susijusius su sandorių sudarymu ar įregistravimu viešuosiuose registruose. Taigi be pagrindinės, sandorių tvirtinimo, funkcijos reglamentuojama ir registravimo funkcija, apie kurią galima bus kalbėti įtvirtinus elektroninį sandorių ir juridinių asmenų registravimą, kartu įgyvendinant „vieno langelio“ principą. Tačiau notaro registravimo funkcija negali būti tapatinama su registratoriaus funkcija, kaip ir minėta aukščiau, tai turėtų būti suprantama kaip duomenų ir dokumentų teikimas konkrečiu tikslu – registruoti.

Elektroninio registravimo perspektyva skatina aptarti kai kuriuos pagrindinius aspektus dėl registratoriaus ir notaro vaidmens atliekant registravimo funkciją, elektroninio parašo taikymo registruojant sandorius ir juridinius asmenis, duomenų, perduodamų registru, juridinės galios ir kt.

Pagal dabar galiojančią sandorių ir juridinių asmenų registravimo sistemą, registro tvarkymo įstaiga atlieka formalų dokumentų patikrinimą, išskyrus kai kurias išimtis, kaip hipoteka ar įkeitimas, kada tiek notaras, tiek hipotekos teisėjas atlieka teisinį pateiktų dokumentų ir duomenų tyrimą. Vienoje iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių aptartas Nekilnojamojo turto registratoriaus statusas ir funkcijos. Teismas nurodė, kad Nekilnojamojo turto registro tvarkymas yra vykdomosios valdžios funkcija, o ją vykdomas Nekilnojamojo turto registro tvarkytojas yra viešojo administravimo subjektas. Nekilnojamojo turto registro tvarkytojas, vykdydamas jam įstatymu pavestas funkcijas, viešojo administravimo veiksmais nekuria, nekeičia ir nepanaikina tarp civilinių teisinių santykių subjektų susiklosčiusių teisinių santykių turinio. Nekilnojamojo turto registro tvarkytojas registruoja susiklosčiusius tarp atitinkamų subjektų civilinius teisinius santykius patvirtinančius juridinius faktus, tačiau pats nėra ir negali būti tokių civilinių santykių dalyvis⁷⁴. Tai patvirtina, kad registratorius atlieka formalų dokumentų ir duomenų patikrinimą. Įgyvendinus elektroninį sandorių registravimą, registratoriaus funkcijos nesikeis, jis ir toliau atliks teikiamų duomenų ir dokumentų formalią patikrą, o notaras teiks duomenis ir dokumentus (prašymą registruoti ir elektroninį dokumentą) registravimui, kuriuos dabar paprastai teikia šalys.

Kitas svarbus klausimas – elektroninis parašas, jo taikymas, įgyvendinus elektroninį sandorių ir juridinių asmenų registravimą. Elektroninio parašo įstatymas⁷⁵ priimtas 2000 m. Dėl nesukurtos infrastruktūros, šiuo metu elektroninis parašas elektroniniame dokumente turi tokią

⁷³ <http://www.tm.lt/?item=taktproj>. Prisijungimo laikas: 2007-11-12.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-195/2006, kat. 30.9.1 (S).

⁷⁵ Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 61-1827.

pačią galią kaip ir rašytiniame dokumente, tik jei šalys dėl to susitaria. Todėl notaras elektroniniu parašu dokumentų tvirtinti negali. Atsižvelgiant į tai, apie elektroninio parašo taikymą galima kalbėti tik notarui perduodant duomenis registravimui valstybės registru.

Įgyvendinus nekilnojamojo turto elektroninį registravimą, galima būtų svarstyti ir apie registravimo sistemos transformavimąsi į teisių registravimą, kada pats dokumentas, kaip jis yra suprantamas tradiciškai, nebus registruojamas, o registruojamos bus tik teisės. Tačiau tuo pačiu pridurtina, kad registras neatliks papildomai jokio teisinio tyrimo, kas neleidžia būsimos registravimo sistemos laikyti vien teisių registravimu. Juo labiau, kad registru bus teikiamas ne pats dokumentas, o sandorių šablonas ir papildoma informacija (tai tam tikri duomenys, kurie privalomai teiktini registru ir duomenys, teikiami pasirinktinai notaro), kuri bus saugoma registro elektroniniame archyve.

3.2.2. Notaras – Nekilnojamojo turto registro duomenų teikėjas.

Notaro pareiga teikti duomenis Nekilnojamojo turto registru įtvirtinta Notariato įstatymo 46 straipsnyje, kurio pagrindu duomenis apie patvirtintą sutartį notaras perduoda viešo registro tvarkytojui per 24 valandas nuo sutarties patvirtinimo momento teisės aktų nustatyta tvarka. Analogiška nuostata reglamentuota ir Nekilnojamojo turto registro įstatyme. Notaro elektroniniu būdu siunčiami duomenys (pranešimas) yra pagrindas įrašyti žymą Nekilnojamojo turto registre apie sudarytą sandorį. Teikiami duomenys apie perleidėjus, įgijėjus, perleistą turtą, sandorio sumą, sandorio tvirtinimo datą, notarinio registro numerį, nuosavybės perdavimo momentą. Be privalomos pateikti informacijos, notaras gali pateikti ir pastabas, kuriose gali įrašyti papildomą informaciją apie sandorį, kuri notarui atrodo svarbi. Informacija apie sandorio sumą teikiama atsižvelgiant į Mokesčių administravimo įstatymo⁷⁶ nustatytą pareigą notarui perduoti duomenis, yra skirta ne Nekilnojamojo turto registru, o Valstybinei mokesčių inspekcijai.

Teisės aktai nustato notaro pareigą perduoti atitinkamus duomenis Nekilnojamojo turto registru, atsižvelgiant į tai, kad LR CK nenustato privalomo sandorių registravimo (šalims sandoris įsigalioja nuo jo sudarymo, nepriklausomai nuo įregistravimo). Privalomai notaro teikiami duomenys padeda užtikrinti sąžiningo įgijėjo ir trečiųjų asmenų teises bei teisėtus interesus, taip pat stabilumą civilinėje teisinėje rinkoje. Kai kurių autorių nuomone, „tai prevencinė taisyklė“⁷⁷, padedanti apsaugoti įgijėjo interesus, kol jis dar nespėjo įregistruoti sandorio. Žyma apie sudarytą sandorį užkerta kelią pakartotiniam nekilnojamojo turto perleidimui. Nenustačius notarui pareigos informuoti Nekilnojamojo turto registrą apie sudarytą sandorį, būtų galima tokia situacija, kai asmuo, viešajame registre įregistruotas kaip savininkas,

⁷⁶ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁷⁷ Majūtė V. Sandorių teisinė registracija // Juristas Nr. 6, 2005. P. 38.

perleistą turta, kuris jam jau teisiškai nebepriklauso, o pirmasis įgijėjas viešajame registre nuosavybės teisių būtų dar neįregistravęs.

Siekiant užtikrinti trečiųjų asmenų teises, notarui turėtų būti nustatyta pareiga perduoti duomenis Nekilnojamojo turto registru ir apie sudarytą hipotekos sandorį.

Notaro pateikti duomenys (pranešimas) apie sudarytą nekilnojamojo turto perleidimo sandorį atlieka tik informavimo funkciją ir nėra pagrindas registruoti pasikeitusius duomenis, todėl įgijėjas nėra atleidžiamas nuo pareigos įregistruoti nuosavybės teises, jei nori faktą apie sudarytą sandorį panaudoti prieš trečiuosius asmenis.

Nekilnojamojo turto registru duomenys perduodami tik apie patvirtintus nekilnojamojo turto perleidimo sandorius, nors notaras tvirtina ir kitus sandorius dėl nekilnojamojo turto. Pavyzdžiui, duomenys apie nekilnojamojo turto perleidimo preliminarias sutartis neteikiami, nors šalys ir būtų suinteresuotos pavišinti preliminarios sutarties sudarymo faktą. Manytina, kad dėl preliminarių sutarčių dėl nekilnojamojo turto perleidimo teisinių pasekmių reikšmingumo, faktas apie tai turėtų būti perduodamas Nekilnojamojo turto registru taip apsaugant trečiųjų asmenų teises ir teisinį tikrumą civilinėje teisinėje apyvartoje.

Vienas iš būdų įgijėjui registruoti įgytas teises – pačiam pateikti prašymą Nekilnojamojo turto registru. Taip pat gali būti taikoma tvarka, kuri nustatyta Nekilnojamojo turto registro nuostatų 11 punkte - tais atvejais, kai asmuo nuosavybės teisę į nekilnojamąjį daiktą įgyja nuo sandorio patvirtinimo, asmens rašytinį prašymą dėl nuosavybės teisės įregistravimo iš notaro biuro nuotolinio ryšio priemonėmis gali pateikti notaras, patvirtinęs nekilnojamojo turto sandorį. Detaliau šią tvarką reglamentuoja Valstybės įmonės Registrų centro direktoriaus įsakymas Nr. v-176 „Dėl asmens prašymo įregistruoti nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą bei dokumentų, patvirtinančių nuosavybės teisių įgijimą perdavimo registro tvarkymo įstaigos teritoriniams padaliniais (filialams) tvarkos aprašo patvirtinimo bei pažymėjimo rengimo, tvirtinimo ir saugojimo notarų elektroniniame dokumentų archyve elektroninio dokumento pavidalu tvarkos parengimo“⁷⁸. Vadovaujantis įsakymu, registravimas notaro nevykdomas elektroniniu būdu. Notaras asmens prašymą kartu su visais registravimui reikalingais dokumentais perduoda Registrų tvarkymo įstaigos teritorinio padalinio įgaliotam darbuotojui. Per notarą gali būti pateikti prašymai tik dėl teisių įregistravimo ne skubos tvarka, todėl praktiškai mažai taikoma, be to, pažymėjimą asmuo turi atsiimti VĮ Registrų centre. Ši patvirtinta tvarka gali būti vertinama kaip pereinamoji stadija iki kol bus įgyvendintas elektroninis registravimas.

⁷⁸ Prašymo įregistruoti nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą bei dokumentų, patvirtinančių nuosavybės teisių atsiradimą perdavimo registro tvarkymo įstaigos teritoriniams padaliniais (filialams) tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybės įmonės Registrų centro direktoriaus 2007 m. rugpjūčio 2 d. įsakymu Nr. v-176 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 89-3543.

3.2.3. Notaras – Vedybų sutarčių registro teikėjas.

Skirtingai nei teikiamų duomenų apie sudarytus nekilnojamojo turto sandorius atveju, notaro duomenų perdavimas Vedybų sutarčių registru apie patvirtintas sutartis dėl turto padalijimo, atlieka ne tik informavimo funkciją, o yra pagrindas registruoti turto padalijimo faktą. Tokią išvadą patvirtina ir Vedybų sutarčių registro nuostatai, pagal kuriuos šalys neteikia duomenų apie šias sutartis. Vienintelis pagrindas įregistruoti faktus apie notariškai sudarytas turto padalijimo sutartis Vedybų sutarčių registre yra notaro siunčiamas pranešimas kartu su notariškai patvirtinta sutarties kopija. Taigi notaro siunčiamas pranešimas Vedybų sutarčių registru turi kitokias teisinės pasekmes nei perduodami duomenys Nekilnojamojo turto registru apie sudarytas nekilnojamojo turto perleidimo sutartis.

Notaras duomenis Vedybų sutarčių registru teikia paštu, kas sąlygoja nepakankamai operatyvų duomenų perdavimą ir tuo pačiu galimą neaktualumą. Manytina, kad šias problemas padėtų išspręsti duomenų apie sudarytą turto padalijimo sutartį perdavimas elektroniniu būdu, kurio pagrindu būtų vykdoma registracija. Taip pat gali būti diskutuojama ir dėl notaro pareigos perduoti duomenis apie turto padalijimo sutartis Nekilnojamojo turto registru. Prisimenant iškeltą darbo hipotezę dėl nepakankamo valstybės registru integralumo, paminėtina, jog Vedybų sutarčių registro nuostatuose nustatyta, kad registro duomenys apie turtui nustatytą teisinį režimą gali būti teikiami atitinkamiems turto registrams. Kaip matyti, ši nuostata nėra imperatyvi. Tai gali būti viena iš priežasčių, dėl kurios nėra sudaryta duomenų teikimo sutartis tarp minėtų registru, kas sąlygoja nepakankamą valstybės registru duomenų sąveiką. Šiuo metu pačios šalys registruoja turto padalijimo sutartis Nekilnojamojo turto registre. Manytina, kad tik šalims nustačius prievolę teikti duomenis apie turto padalijimo sutartis Nekilnojamojo turto registru, nepakankamai užtikrinamas duomenų viešumo principo įgyvendinimas, kas kartu pažeidžia trečiųjų asmenų teises. Atsižvelgus į tai, notarui galėtų būti nustatyta pareiga duomenis apie padalijimo sutartis teikti tiek Vedybų sutarčių registru, tiek Nekilnojamojo turto registru.

Kartu analizuotina ir notaro galimybė perduoti duomenis apie vedybų sutartis, kurioms privaloma notarinė forma. Kaip minėta ankstesnėje darbo dalyje, vedybų sutartis registruoja šalys. Nustačius pareigą ir notarui teikti duomenis Vedybų sutarčių registru apie notariškai patvirtintas vedybų sutartis užtikrintų kreditorių ir kitų trečiųjų asmenų teises. Žinoma, pasiūlymas pirmiausia teiktinas tik dėl poveidybinės sutarties, kuri įsigalioja ją patvirtinus notarui, jei nėra nustatyta kitaip. Tuo tarpu ikivedybinių sutarčių, kurios įsigalioja sudarius santuoką, registravimą palikti šalims. Tai seka iš nuostatos, kad Vedybų sutarčių registre

registruojamos tik įsigaliojusios vedybų ir sugyventinių sutartys⁷⁹. Tačiau, ar tai eliminuoja notarui galimybę perduoti duomenis tiek apie ikivedybines, tiek apie povedybines, kurių pagrindu būtų daroma atitinkama žyma apie sudarytas sutartis, neprilyginant tai sutarčių registravimui. Tokia registravimo tvarka yra taikoma ir Olandijoje, neišskiriant ikivedybinių ir povedybinių sutarčių, apie kurias duomenis teikia notaras, patvirtinęs sutartis. Galbūt ikivedybinių sutarčių registravimas nėra tikslingas dėl jų įsigaliojimo momento, tačiau povedybinių sutarčių registravimas turėtų būti perduotas notarui. Tuo labiau, kad analogiška situacija egzistuoja Lietuvos Respublikoje ir nekilnojamojo turto sandorių atveju. Nekilnojamojo turto sandoriams taip pat reikalaujama privaloma notarinė forma, registravimas taip pat deklaratyvus, tačiau skirtingai nei vedybų sutarčių atveju, notaras privalo nekilnojamojo turto registrai pranešti apie sudarytą sandorį.

Autorės nuomone, duomenų apie notaro patvirtintas vedybų sutartis perdavimas Vedybų sutarčių registrai užtikrintų trečiųjų asmenų teises ypač turtiniuose teisiniuose santykiuose.

3.2.4. Notaras – Testamentų registro duomenų teikėjas.

Notaras taip pat teikia duomenis, kurie yra pagrindas registracijai, ir Testamentų registrai. Notaro pareiga teikti duomenis apie patvirtintus, priimtus saugoti ir panaikintus testamentus bei palikimo priėmimo faktus nustatyta LR CK, Notariato įstatyme, Testamentų registro nuostatuose.

Persiunčiant pranešimą apie notaro patvirtintą, priimtą saugoti testamentą, perduodami duomenys apie testatorių ir apie testamentą.

Apie testatorių arba testatorius, jei sudarytas bendrasis sutuoktinių testamentas nurodoma:

- Lietuvos Respublikos gyventojų registro suteiktas asmens kodas;
- gimimo vieta (arba, jeigu gimimo vieta nežinoma, – valstybė);
- vardas, pavardė, atitinkamais atvejais – mergautinė pavardė;
- gyvenamoji vieta.

Jeigu asmuo neregistruotas Lietuvos Respublikos gyventojų registre, nurodoma gimimo data, gimimo vieta (arba, jeigu gimimo vieta nežinoma, – valstybė), vardas, pavardė, atitinkamais atvejais –mergautinė pavardė, gyvenamoji vieta⁸⁰.

⁷⁹ Vedybų sutarčių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 1284 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 2 d. nutarimo Nr. 430 redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 82-3523.

⁸⁰ Testamentų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. 594 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimo Nr. 795 redakcija) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 44-1547.

Duomenys apie mergautinę pavardę, gimimo vietą perduodami nuo 2005 m. liepos 24 d., pakeitus atitinkamus Testamentų registro nuostatų punktus, atsižvelgiant į Bazelio Konvencijos reglamentavimą.

Apie patvirtintą, priimtą saugoti testamentą pateikiami tokie duomenys:

- testamentu rūšis;
- testamentu sudarymo data ir vieta;
- testamentu saugojimo vieta (įstaigos pavadinimas, adresas);
- testamentu notarinio registro numeris;
- registro duomenų teikėjas – notaras (konsulinis pareigūnas), patvirtinęs (priėmęs saugoti) testamentą, teismą, patvirtinusį neperduotą saugoti asmeninį testamentą⁸¹.

Pridurtina, kad notaras, pageidaujant testatoriui, pateikia pastabas apie testamentu įregistravimą kitose valstybėse, kuriose taikoma Bazelio Konvencija.

Notaras teikia duomenis Testamentų registru ir apie panaikintus testamentus bei palikimo priėmimo faktus.

Aukščiau išvardinti duomenys į registro duomenų bazę įrašomi notarų pranešimų, kurie teikiami elektroniniu būdu, pagrindu. Notarui yra nustatyta pareiga perduoti minėtus duomenis Testamentų registru per tris darbo dienas, nuo atitinkamo notarinio veiksmu patvirtinimo.

Aptarus dabartinį duomenų teikimo reglamentavimą ir praktiką Lietuvoje, tikslinga aptarti numatomus projektus, kurie nustato elektroninį duomenų teikimą Nekilnojamojo turto registru, Juridinių asmenų registru, Hipotekos registru bei notaro vaidmenį registravime.

3.2.5. NETSVEP

NETSVEP – nekilnojamojo turto sandorių viešoji elektroninė paslauga, kurios tikslas – supaprastinti sandorių sudarymo procedūras eliminuojant fizinio suinteresuotų šalių (sandorio dalyvių) lankymosi VĮ Registrų centre poreikius, sandorio procedūras pilnai atliekant pas notarą, formuojant dokumentus elektroniniame formate NETSVEP aplinkoje (žiūrėti priedą Nr. 3: Nekilnojamojo turto perleidimo sandorio schema iki ir po NETSVEP įgyvendinimo).

Išskiriami šie pagrindiniai NETSVEP principai:

1) Elektroninės paslaugos tikslas, nėra pakeisti paties sandorio sudarymo mechanizmą ar formą. Šiuo atveju akcentuojamos tolesnės notaro funkcijos perleidimo

⁸¹ Testamentų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. 594 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimo Nr. 795 redakcija) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 44-1547.

sandoryje, t. y. daiktinių teisių į nekilnojamąjį daiktą registravimas po sandorio sudarymo ir informacijos, reikalingos tokiam registravimui perdavimas. Notaras, įgyvendinus „vieno langelio“ principą perims, šalių pareigą teikti duomenis ir dokumentus įregistravimui. Ši paslauga taikoma, kada nuosavybė teisė perleidžiama nuo sandorio patvirtinimo. Vadinasi, elektroninis registravimas bus taikomas alternatyviai, t. y. tik kai kuriais atvejais.

2) Pagrindas įregistruoti nuosavybę – notaro teikiami duomenys (prašymas registruoti ir elektroninis dokumentas - sutarties šablonas), o ne šalių Nekilnojamojo turto registrai teikiami sandoriai.

Šiuo atveju, analizuotina nuosavybės įregistravimo pagrindo juridinė galia. Vadovaujantis dabartiniu teisiniu reglamentavimu, nuosavybės teisės įregistruojamos notarinės sutarties pagrindu. Tuo tarpu įgyvendinus elektroninį registravimą – nuosavybės teisių įregistravimo pagrindas bus elektroninis dokumentas. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatyme⁸² įtvirtintas elektroninės formos nediskriminavimo principas, kuris reiškia, kad informacijos teisinė galia negali būti paneigta ar apribota vien tik tuo pagrindu, kad ši informacija yra sukurta, išsiųsta, gauta ar išsaugota elektroninėmis priemonėmis.

3) Pakankami neaišku, kuris dokumentas turėtų būti laikomas autentišku, teisinę galią turinčiu dokumentu, ar teikiamas sandorio šablonas yra prilyginamas šalių pasirašytam sandoriui.

Olandai, taikydami panašią sistemą, šį klausimą išsprendė taip – notaras prisiima atsakomybę, kad registrai siunčiama elektroninių dokumentų byla (failas) yra analogiškas autentiškam notariniam dokumentui. Elektroninių dokumentų byla (failas) pasirinktas kaip vienas iš būdų įrašyti originalų autentišką dokumentą, jį išsiųsti, o po to gauti iš registro patvirtinimą, kad nusiųstas elektroninis dokumentas įrašytas į registro duomenų bazę. Darytina išvada, kad elektroninis dokumentas turi tokią pačią juridinę galią kaip ir patvirtintas notarinis tradicinės formos dokumentas.

Darytina prielaida, kad Lietuvoje įgyvendinus NETSVEP, notaro teikiamas elektroninis dokumentas Nekilnojamojo turto registroriui bus prilyginamas dabar šalių teikiamam notarinės formos sandoriui, kurio pagrindu įregistruojama nuosavybė.

Pridurtina, kad elektroninis duomenų registravimas numatomas ir kituose registruose – Juridinių asmenų registre, Hipotekos registre. Šiuo atveju galima kalbėti apie naują notaro funkciją – duomenų teikimą registravimui šiems registrams, kadangi iki šiol notaras nei informavimo, nei duomenų teikimo registravimui funkcijos minėtiems registrams neatlieka⁸³.

⁸² Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2380.

⁸³ Plačiau apie tai žiūrėti: Štītis D., Petrauskas R., Rotomskis I. The Implementation of Public E-Services for Immovable Property Contracts in Lithuania: Legal Aspects// Journal of International Commercial Law and

3.2.6. Notaras – Juridinių asmenų registro duomenų teikėjas.

Pagal dabar galiojančius Juridinių asmenų registro nuostatus, notaras nepatenka į subjektų, teikiančių duomenis Juridinių asmenų registrai, sąrašą. Tačiau apie notarą, kaip duomenų teikėją, galima kalbėti ateityje įgyvendinus elektroninį juridinių asmenų registravimą. Kadangi notaras tvirtina daugumos juridinių asmenų steigimo dokumentus, siekiant įgyvendinti „vieno langelio“ principą, numatoma nauja notaro funkcija - perduoti juridinių asmenų dokumentus ir duomenis, kurie turi būti įregistruoti Juridinių asmenų registre.

Vienas pagrindinių Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių elektroninį juridinių asmenų registravimą yra Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB⁸⁴. Direktyvoje nustatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad iki 2007 m. sausio 1d. bendrovės ir kiti asmenys bei institucijos, iš kurių reikalaujama parengti arba padėti rengti pranešimus, visus dokumentus ir duomenis, kurie yra reikalaujami atskleisti, gali pateikti elektroninėmis priemonėmis. Taip pat paminėtinos kai kurios teisinės nuostatos, reglamentuojančios juridinių asmenų elektroninį registravimą Lietuvos Respublikoje. Elektroninės valdžios koncepcijoje⁸⁵ nustatytas naujų įmonių registravimas. Lietuvos informacinės visuomeninės plėtros strategijoje⁸⁶ numatyta kurti elektroninę valdžią, didinti viešojo administravimo institucijų veiklos efektyvumą, plėtoti elektroniniu būdu teikiamas paslaugas, užtikrinti elektroninės demokratijos kūrimąsi. Juridinių asmenų registro nuostatai numato, kad juridinių asmenų registrai duomenys ir dokumentai gali būti teikiami rašytine arba elektronine forma. Nuo 2007 m. sausio 1 d. rašytine forma pateikti duomenys ir dokumentai Juridinių asmenų registre turi būti perkelti į elektroninę formą. Aukščiau minėtos Direktyvos nuostatos dėl juridinių asmenų elektroninio registravimo praktiškai dar nėra įgyvendintos, išskyrus juridinių asmenų finansinės atskaitomybės teikimą elektroniniu būdu. Nors įstatyminė bazė paruošta, elektroninį juridinių asmenų registravimo įgyvendinimą stabdo techninės bazės neparuošimas.

Tuo tarpu skirtingai nei Lietuvoje, kitose valstybėse jau įgyvendinamas elektroninis juridinių asmenų registravimas. Pavyzdžiui, Ispanijoje nuo 2003 m. balandžio 1 d. notarui perduota funkcija pateikti duomenis ir dokumentus Juridinių asmenų registrai elektroniniu būdu.

Technology. 2006, Vol. 1, Issue 2, P. 80-83. <http://www.jiclt.com/index.php/JICLT/article/view/23/11>. Prisijungimo laikas 2006-11-23.

⁸⁴ 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB, keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl atskleidimo reikalavimų tam tikrų rūšių bendrovėms.

⁸⁵ Elektroninės valdžios koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 2115 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-54.

⁸⁶ Lietuvos informacinės visuomeninės plėtros strategija, pavirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. 625 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 73-2649.

Italijoje taip pat, siekiant įgyvendinti „vieno langelio“ principą, notarui perduota juridinių asmenų elektroninė registravimo funkcija.

3.2.7. Notaras – Hipotekos registro duomenų teikėjas.

Ateityje numatoma „vieno langelio“ principą įgyvendinti ir hipotekos (įkeitimo) sandorių registravime. Esant dabartinei hipotekos (įkeitimo) registravimo tvarkai, notaras tiesiogiai neteikia duomenų Hipotekos registru, jo vaidmuo apsiriboja hipotekos (įkeitimo) lakštų tvirtinimu. Tačiau apie notarą, kaip Hipotekos registro duomenų teikėją, bus galima kalbėti įgyvendinus Hipotekos registro vystymo koncepciją⁸⁷. Įsigaliojus naujai tvarkai, keisis hipotekos (įkeitimo) registravimo procedūra, tuo pačiu ir notaro vaidmuo. Dabar egzistuojanti hipotekos (įkeitimo) sandorių tvirtinimo ir registravimo sistema laikoma unikalia, kadangi yra atliekamas dvigubas teisinis tyrimas – tiek notaro, tiek hipotekos teisėjo. Tai nėra teigiamai vertinama kreditorių, įkeičiamo turto savininkų, todėl visa tai ir skatina kalbėti apie „vieno langelio“ principo įgyvendinimą ir hipotekos (įkeitimo) sandorių tvirtinime bei registravime. Išskirtini tokie pagrindiniai notaro vaidmens aspektai, įgyvendinus analizuojamą koncepciją. Pagrindinis principas – hipotekos (įkeitimo) sandorio tvirtinimas ir registravimas turėtų būti atliekamas vien tik notaro. Taigi vėl kaip ir aukščiau minėtų registru – Nekilnojamojo turto, Juridinių asmenų registru atveju, galima kalbėti apie naują notaro funkciją – registravimą (duomenų pateikimą registravimui). Pridurtina, kad tik notaras atliktų teisinį dokumentų ir duomenų tyrimą, o Hipotekos registro tvarkymo įstaigos funkcijos registravime apsiribotų formaliu patikrinimu, duomenų įrašymu į duomenų bazę.

4. VALSTYBĖS REGISTRŲ PRISIJUNGIMAS PRIE EUROPOS SĄJUNGOS IR TARPTAUTINIŲ REGISTRŲ

Pridurtina, kad dėl Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą, sparčiai vystantis technologijoms ir globalizacijos procesams, vis daugiau turėtų būti svarstoma galimybė prisijungti prie Europos Sąjungos ir tarptautinių registru. Tuo labiau, kad ir pačiame darbe buvo nagrinėta duomenų neprieinamumo problema iš užsienio valstybių registru.

Eulis. Pirmiausia paminėtina Europos nekilnojamojo turto informacinė paslauga – EULIS, kurios „tikslas – sukurti ir įgyvendinti automatizuotą Europos nekilnojamojo turto

⁸⁷ Hipotekos registro vystymo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 27 d. nutarimu Nr. 232 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 30-1093.

informacinę paslaugą, sudaryti sąlygas lengvai gauti atnaujintą ir patikimą informaciją apie nekilnojamąjį turtą kitose valstybėse⁸⁸.

Kai kurių autorių nuomone, EULIS – gali būti vertinamas kaip pirmas žingsnis link skaidresnės nekilnojamojo turto sandorių sudarymo sistemos Europoje. Tuo tarpu kitas žingsnis turėtų būti harmonizavimas ar netgi integravimas nacionalinių registrų į vieną Europos nekilnojamojo turto registrą⁸⁹.

Informacija, duomenys apie nekilnojamąjį turtą turi būti tvarkomi, saugomi kiekvienos valstybės Nekilnojamojo turto registrų, kartu teikiant informaciją kitų valstybių vartotojams. Šiuo atveju daugiau kalbama ne apie vieną duomenų bazę Europoje, o apie valstybių Nekilnojamojo turto registrų bendradarbiavimą, informavimą, duomenų teikimą kitų valstybių vartotojams. Kol kas EULIS paslaugos teikiamos profesionaliems vartotojams – notarams, advokatams, nekilnojamojo turto agentams ir pan. Tuo tarpu apie privačių vartotojų galimybę tiesiogiai gauti duomenis iš kitų valstybių registrų galima kalbėti perspektyvoje.

EULIS gali būti teigiamai vertinamas skatinant vieningos Europos vidaus rinkos tinkamą įgyvendinimą. Reikia atkreipti dėmesį, kad be kitų 9 Europos valstybių, Lietuva yra šio projekto dalyvė.

Europos biznio registras. Ne mažiau svarbus duomenų integravimas ir apie Europoje veikiančius juridinius asmenis. Atsižvelgiant į tai, kad informacija apie juridinius asmenis, jų veiklą ypač svarbi tarptautiniuose verslo santykiuose, daugelis Europos valstybių keičiasi duomenimis apie juridinius asmenis. Tuo tikslu veikia Europos biznio registras, kurio vienas pagrindinių veiklos tikslų – užtikrinti saugesnį verslą, prieinamą bei konkurencingą rinką Europos Sąjungoje⁹⁰.

Duomenys, kurie yra nuolat atnaujinami, aktualūs ir patikimi, teikiami tiesiogiai iš nacionalinių Juridinių asmenų registrų. Skirtingai nei EULIS atveju, Lietuva nėra prisijungusi prie Europos biznio registro. Tuo tarpu kaimyninės valstybės Latvija ir Estija yra šio registro dalyvės. Iš viso šiuo metu prie Europos biznio registro yra prisijungusios 21 Europos valstybė. Autorės nuomone, Lietuvai taip pat būtų tikslinga prisijungti prie Europos biznio registro, nes verslo santykiai neapsiriboja nacionaline rinka, todėl operatyviau teikiami duomenys apie

⁸⁸ Sabaliauskas K. Registrų plėtra – Lietuvos patirtis. Elektroniniai registrai – EULIS patirtis. Tarptautinė konferencija, Vilnius, 2007.

⁸⁹ Ploeger H., Van Leenen B. EULIS – At the Beginning of the Road to Harmonization of Land Registry in Europe. European Review of Private Law 3-2004. P 387.
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=27&hid=8&sid=ec8e29b7-929f-4ef6-8a2b-dcaedb9adc3b%40sessionmgr106>. Prisijungimo laikas: 2006-11-25.

⁹⁰ Plačiau žiūrėti: <http://www.ebr.org/>

užsienio valstybių juridinius asmenis padėtų išvengti problemų dėl duomenų tiesioginio neprieinamumo, neaktualumo, apie kurias užsiminta ankstesnėse darbo dalyse.

Testamentų registrų integracija. Kalbant apie valstybių bendradarbiavimą keičiantis nacionalinių testamentų registrų duomenimis, galima sąlygiškai išskirti du integracijos lygmenis:

- 1) Europos Tarybos iniciatyvą Bazelio Konvencijos pagrindu kurti testamentų registravimo sistemą, kuri padėtų surasti užsienyje sudarytus testamentus;
- 2) Europos Sąjungos valstybių narių tikslą sukurti Europos testamentų registrų tinklo asociaciją, kuri leistų tarpusavyje keistis duomenimis egzistuojantiems nacionaliniams registrams.

Bazelio konvencijos dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo šalys yra šios valstybės: Belgija, Kipras, Ispanija, Estija, Prancūzija, Italija, Lietuva, Liuksemburgas, Nyderlandai ir Portugalija, Turkija⁹¹. Vadovaujantis Bazelio Konvencijos nuostatomis, notaras ar kita institucija per Testamentų registrą tvarkančią instituciją – Centrinę hipotekos įstaigą, turi galimybę užklausti užsienio valstybės testamentų registrą tvarkančią instituciją apie jam reikalingus duomenis.

Nors Europos Tarybos iniciatyva dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo vertinama teigiamai, tačiau yra tam tikrų aspektų, kurie dar neleidžia kalbėti apie Testamentų registrų integraciją. Reikia pastebėti, kad ne visos Europos Tarybos narės ratifikavo Bazelio Konvenciją ir taiko jos nuostatas, todėl vieninga testamentų registrų sistema Europoje dar neįgyvendinta. Neprivalomas Testamentų registrų duomenų perdavimas kitų Bazelio Konvenciją ratifikavusių valstybių testamentų registrams, gali būti laikomas viena pagrindinių duomenų neprieinamumo priežasčių.

Atsižvelgiant į tai, kartu paminėtina Europos Sąjungos valstybių narių iniciatyva kurti vieningą Testamentų registrą - Europos testamentų registrų tinklo asociaciją. Tai tinklas, leidžiantis tarpusavyje keistis duomenimis egzistuojantiems nacionaliniams registrams. Duomenys būtų teikiami tuo pačiu principu – tarpininkaujant Testamentų registrą tvarkančiai institucijai, numatomas elektroninis duomenų teikimas. Pridurtina, kad Lietuva kol kas negali tapti asociacijos nare, kadangi Testamentų registrą tvarko ne Notarų rūmai, o Centrinė hipotekos įstaiga. Tik perėmus Testamentų registro tvarkymą Notarų rūmams, kaip yra Čekijoje, Austrijoje, Latvijoje, Olandijoje, galėtų būti svarstoma galimybė įstoti į asociaciją. Arba bent jau

⁹¹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl paveldėjimų ir testamentų. COM(2005) 65 final. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/c_028/c_02820060203lt00010005.pdf. Prisiūngimo laikas: 2007-10-22.

pasirinkti alternatyvų būdą – asociacijoje dalyvauti per tarpininką, kaip pavyzdžiui, pasirinko Liuksemburgas.

IŠVADOS

1. Valstybės registrų vaidmuo notaro funkcijų atlikime pasireiškia dviem būdais:

a) duomenų, reikalingų įgyvendinti pagrindinį notaro uždavinį – teisėtumo civiliniuose teisiniuose santykiuose užtikrinimą, teikimu notarui, kuriam Notariato įstatymas nustato pareigą tikrinti valstybės registrų duomenis;

b) notaro teikiamų duomenų ir dokumentų registrui kaupimu (registravimu), kuriuos naudoja kiti notariai ir suinteresuoti asmenys.

2. Priklausomai nuo valstybėje įtvirtintos teisinės sistemos tradicijos, skiriasi notaro vykdomos funkcijos, nuo kurių priklauso ir valstybės registrų vaidmuo notaro pareigų atlikime. Glaudesnis registrų ir notaro bendradarbiavimas būdingas valstybėms, kuriose yra lotynų notariato sistema.

3. Notaras, įgyvendindamas jam valstybės perduotas funkcijas, naudoja valstybės registrų duomenis, todėl valstybė privalo užtikrinti integralią, efektyvią registrų sistemą bei registro duomenų prieinamumą, aktualumą, operatyvų perdavimą, išsamumą.

4. Valstybės numatytas integralios valstybės registrų sistemos tikslas dar nėra įgyvendintas tarp Nekilnojamojo turto registro, Hipotekos registro ir Turto arešto aktų registro, bei tarp Nekilnojamojo turto registro ir Vedybų sutarčių registro.

5. Kai kurių valstybės registrų duomenų neprieinamumas elektroniniu būdu, nesuteikia notarui galimybės patikrinti aktualius ir operatyviai perduodamus duomenis, tai reiškia, kad valstybė nepilnai sudaro sąlygas notarui tinkamai vykdyti savo funkcijas ir tuo gali būti pažeistos asmenų, atliekančių notarinius veiksmus teisės.

6. Lietuvos Respublikoje įstatymai nustato skirtingą registravimo reikšmę ir pasekmes, priklausomai nuo to, kokios rūšies objektai yra registruojami. Iš teisės teorijoje išskiriamų deklaratyvos ir konstitutyvos funkcijų, Lietuvos Respublikoje nekilnojamojo turto perleidimo sandoriams taikoma deklaratyvi registravimo funkcija, tuo tarpu juridinių asmenų, hipotekos (įkeitimo) sandoriams būdinga konstitutyvi registravimo funkcija.

7. Notaro, kaip duomenų teikėjo, vaidmuo gali būti skirstomas į:

a) duomenų teikėjo, kai registras tik informuojamas apie notaro patvirtintus juridinius faktus;

b) duomenų teikėjo, kada perduoti duomenys yra pagrindas teisiškai reikšmingų faktų registravimui;

c) registratoriaus, įgyvendinant „vieno langelio“ principą, kada jo teikiamas prašymas registruoti ir elektroninis dokumentas yra pagrindas registruoti nekilnojamojo turto sandorius, ateityje ir juridinius asmenis bei hipotekos (įkeitimo) lakštus.

8. Įgyvendinus elektroninį registravimą, plėsis notaro funkcijų apimtis. Notaras ne tik tvirtins notariškai sandorius, bet ir atliks papildomas funkcijas juos registruojant.

9. Vykstant tarptautinės integracijos, globalizacijos, migracijos procesams, turėtų būti užtikrinama galimybė Lietuvos registrams prisijungti prie Europos Sąjungos ir tarptautinių registru, taip užtikrinant informacijos perdavimą ir gavimą tarptautinėje bei Europos Sąjungos rinkoje.

PASIŪLYMAI

- 1) Vadovaujantis kitų Europos valstybių patirtimi, sukurti vieningą registrą, kuriame būtų kaupiami duomenys apie nekilnojamąjį turtą ir teises į jį, apie hipoteką, ir apie kitus turto suvaržymus. Kitaip tariant toks registras turėtų kaupti ir tvarkyti aktualius bei teisiškai reikšmingus duomenis apie nekilnojamąjį turtą.
- 2) Įstatymiškai įtvirtinti notaro pareigą teikti duomenis apie patvirtintas poveidybines sutartis Vedybų sutarčių registrui ir įpareigoti notarą arba Vedybų sutarčių registrą perduoti duomenis apie poveidybines sutartis Nekilnojamojo turto registrui.
- 3) Suteikti neveiksnių asmenų ir panaikintų įgaliojimų duomenų bazėms valstybės registro statusą, jų tvarkymą paliekant Notarų rūmams, kadangi pagrindiniai tų duomenų teikėjai ir gavėjai yra notarai.
- 4) Spartinti prisijungimo prie tarptautinių ES registrų (Europos biznio registro, Europos testamentų registrų tinklo asociacijos ir kt.) procesus.

SANTRAUKA

Šiame darbe nagrinėjamas valstybės registru vaidmuo notaro funkcijų atlikime. Pirmajame magistrinio darbo skyriuje, vadovaujantis teisine mokslinė literatūra ir teisės aktais, analizuojama valstybės registro sąvoka.

Antrajame darbo skyriuje nagrinėjamos notaro, kaip pagrindinės institucijos, užtikrinančios teisėtumą civiliniuose teisiniuose santykiuose, funkcijos, priklausomai nuo valstybėje įtvirtintos teisinės sistemos tradicijos. Taip pat bendrais aspektais analizuojamas valstybės registru teikiamų duomenų vaidmuo notarui užtikrinant vartotojų teisių apsaugą ir įgyvendinant teisinį tikrumą civilinėje teisinėje apyvartoje.

Trečiajame skyriuje nagrinėjami valstybės registru ir notaro sąveikos aspektai – „valstybės registras – duomenų teikėjas“ ir „notaras – registro duomenų teikėjas“. Analizuojamas valstybės registru veiklos teisinis reglamentavimas, jo įgyvendinimas notaro praktikoje ir įgyvendinimo problematika. Lietuvos valstybės registrai, jų vaidmuo notaro funkcijų atlikime, analizuojami atsižvelgiant į kitų pasirinktų Europos valstybių teisinį reglamentavimą ir praktiką.

„Valstybės registras – duomenų teikėjas“ dalyje daugiausia nagrinėjama valstybės registru vykdoma informavimo funkcija, teikiamų duomenų reikšmė notarui vykdant jo funkcijas bei problemos dėl duomenų neišsamumo, neaktualumo, neprieinamumo ir kt. „Notaras – registro duomenų teikėjas“ dalyje nagrinėjama įtvirtinta notaro pareiga teikti duomenis atitinkamiems valstybės registrams, išskiriant atvejus, kada perduoti duomenys atlieka tik informavimo funkciją, kada tai yra pagrindas registruoti duomenis ir dokumentus valstybės registruose, bei ateityje numatoma notaro registravimo funkcija, įgyvendinus elektroninį registravimą.

Ketvirtajame darbo skyriuje dėl vykstančių migracijos, globalizacijos procesų, analizuojama galimybė Lietuvos valstybės registrams prisijungti prie Europos Sąjungos ir tarptautinių registru.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai kaip būtų galima tobulinti teisinį reglamentavimą siekiant valstybės registru sistemos integralumo, duomenų išsamumo, aktualumo, prieinamumo, kad neiškiltų praktinių problemų notarui įgyvendinant savo funkcijas.

THE ROLE OF PUBLIC REGISTERS IMPLEMENTING FUNCTIONS OF NOTARIES

JOVITA KRASTINYTĖ

SUMMARY

This master thesis investigates the role of public registers implementing functions of notaries. The concept of public registers, according legal nonfiction and legal acts, is examined in the first part of the master thesis.

The functions of notaries, as the main institution, making sure the legality of civil legal relationships and protecting the rights of consumers, are examined in the second part of the master thesis. The role of public registers depends on the functions of notaries, which are different in common law and civil law systems.

The interaction of public registers and notaries is examined in two aspects – „public register – conveyor of data“ and „notary - conveyor of public register data“. The legal regulation of public registers activity, implementation and problems are analyzed according other European countries legal act and practice. The notary as conveyor of public register data is analyzed excluding - when notary informs public registers, when the data for public register is the cause for registration, and the notary's registration function implementing the electronic record.

The possibility to join European registers and international registers is analyzed in the fourth part of the master thesis.

Finally, the finding and suggestions are given, according problems unclosed in the master thesis.

ANOTACIJA

Šiame darbe, analizuojant nacionalinius, kitų pasirinktų Europos valstybių ir Europos Sąjungos teisės aktus, vadovaujantis teisine literatūra, notarine praktika, yra nagrinėjamas valstybės registrų vaidmuo notaro funkcijų atlikime. Naudojantis teoriniais ir empiriniais tyrimo metodais, yra nustatoma ir nagrinėjama valstybės registrų ir notaro sąveika. Atskleidžiamas valstybės registrų duomenų reikšmingumas įgyvendinant notarui pagrindinį uždavinį – teisėtumo užtikrinimą civiliniuose teisiniuose santykiuose, bei problemos, su kuriomis susiduria notaras dėl nepakankamai integralios valstybės registrų sistemos, valstybės registrų duomenų nepakankamo išsamumo, aktualumo, prieinamumo, operatyvaus perdavimo.

ABSTRACT

In this master thesis author analyses the role of public registers implementing functions of notaries, referring to national legal acts, other European countries and European Union legal acts, legal nonfiction and notarial practice. Author also establishes and analyses the interaction of public registers and notaries, revealing the meaning of public registers data implementing

functions of notaries. Difficulties and problems, which are emerging because of insufficient integrity of public registers and particularity, relevancy, accessibility of public registers data.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai.

Europos Sąjungos ir tarptautiniai teisės aktai:

- 1) 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš bendrovių dėl jų narių ir kitų interesų apsaugos pagal Sutarties 58 straipsnio antrąją pastraipą, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje bendrijoje, koordinavimo, <http://www.lrs.lt>.
- 2) 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB, keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl atskleidimo reikalavimų tam tikrų rūšių bendrovėms.
- 3) 1961 m. Hagos konvencija dėl užsienio valstybės išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo // Valstybės žinios. 1997, Nr. 68-1699.
- 4) 1972 m. gegužės 16 d Konvencija dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 77-2667.

Lietuvos teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2380.
- 2) Darbo su elektroninių pranešimų siuntimo testamentų registrai programa taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2007 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 1R-201 // Valstybės žinios, 2007, Nr. 64-2466.
- 3) Elektroninės valdžios koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 2115 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-54.
- 4) Hipotekos registro vystymo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 27 d. nutarimu Nr. 232 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 30-1093.
- 5) Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategija, pavirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. 625 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 73-2649.
- 6) Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.
- 7) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

- 8) Lietuvos Respublikos civilinių orlaivių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 1680 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 1-5.
- 9) Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 61-1827.
- 10) Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-78.
- 11) Lietuvos Respublikos hipotekos registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 18 d. nutarimu Nr. 1246 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 1079 redakcija) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 90-3173.
- 12) Lietuvos Respublikos hipotekos registro steigimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2266.
- 13) Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-4991.
- 14) Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Konvencijos dėl testamentų registravimo sistemos sukūrimo ratifikavimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 77-2658.
- 15) Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 55-1940.
- 16) Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. Nr. 1407 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.
- 17) Lietuvos Respublikos jūrų laivų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 21 d. nutarimu Nr. 1318 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 156-5703.
- 18) Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1286 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 141-5080.
- 19) Lietuvos Respublikos Konstitucija (Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume) // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
- 20) Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 61-1525.
- 21) Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-226.
- 22) Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.

- 23) Lietuvos Respublikos traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 247 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 31-1080.
- 24) Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 101-2897.
- 25) Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.
- 26) Lietuvos Respublikos vidaus vandenių laivų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1435 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 166-6064.
- 27) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl valstybės registrų sąrašo reorganizavimo į registrų sąrašą ir registrų sąrašo nuostatų patvirtinimo Nr. 299 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 38-1232.
- 28) Nekilnojamojo turto registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3077.
- 29) Prašymo įregistruoto nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą bei dokumentų, patvirtinančių nuosavybės teisių atsiradimą perdavimo registro tvarkymo įstaigos teritoriniams padaliniams (filialams) tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybės įmonės Registrų centro direktoriaus 2007 m. rugpjūčio 2 d. įsakymu Nr. v-176 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 89-3543.
- 30) Testamentų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 22 d. nutarimu Nr. 594 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimo Nr. 795 redakcija) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 44-1547.
- 31) Turto arešto aktų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 314 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 13 d. nutarimo Nr. 578 redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 26-924.
- 32) Ūkininkų ūkių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 817 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-2797.
- 33) Užsieniečių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 4 d. nutarimu Nr. 1049 // Valstybės žinios. 2000, Nr. 76-2301.
- 34) Valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 1332 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3599.
- 35) Lietuvos Respublikos gyventojų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. 1346 (Lietuvos Respublikos

Vyriausybės 2007 m. kovo 28 d. nutarimo Nr. 318 redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3034.

36) Vedybų sutarčių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugpjūčio 13 d. nutarimu Nr. 1284 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 2 d. nutarimo Nr. 430 redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 82-3523.

Kitų valstybių teisės aktai:

1) 17 June 1996 Notariate Law adopted The Supreme Council of the Republic of Latvia. Text consolidated by (Translation and Terminology Centre) with amending laws of: 17 June 1996; 4 June 2002 (Judgment of the Constitutional Court), 24 October 2002; 12 June 2003; 28 October 2004.

<http://www.ttc.lv/index.php?skip=105&itid=likumi&id=10&tid=50&l=EN>. Prisijungimo laikas: 2007-10-22.

2) Act by the Czech National Council dated on 7th May, 1992 on notaries and their work activities (Notarial Procedures) Chapter 73 of the Collection of Laws, year 1992, and distributed on 7 July, 1992 (in effect from 1 January, 1993).

http://www.nkcr.cz/LANG/EN/doc/notarsky_rad_en.pdf. Prisijungimo laikas: 2007-10-22.

3) Courts Act. (RT¹ I 2002, 64, 390).

http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?tyyp=SITE_ALL&ptyyp=I&m=000&query=Courts+Act&nups.x=28&nups.y=9. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

4) Family Law Act. 1994 (RT¹ I 1994, 75, 1326) § 114 (3).

http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?tyyp=SITE_ALL&ptyyp=I&m=000&query=Family+law+act&nups.x=31&nups.y=13. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

5) Procedure of Registration of Spouses' Property Relationship Regulations No. 403. Cabinet of ministers of Republic of Latvia. Vestnesis, 2002, No. 127. <http://www.ur.gov.lv/fails.php?id=682&v=eng>. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

Specialioji literatūra.

1) Baranauskas E., Karulaitytė_Kvainauskienė I., Kiršienė J., Pakalniškis V., Virginijus Papirtis L., Petrauskaitė D., Ruškytė R., Vitkevičius P. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007.

- 2) Boele-Woelki K. Matrimonial Property Law from a Comparative Law Perspective. 2000 m.
<http://www.reading.ac.uk/nmsruntime/saveasdialog.asp?IID=7018&sID=34870>.
Prisijungimo laikas: 2007-11-04.
- 3) Camara – Lapuente, Sergio. Registration of Interests as a Formality of Contracts: Comparative Remarks on Land Registers within the Frame of European Private Law. *European Review of Private Law*, 2005, Vol. 13 issue 6, P. 797-839. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=33&hid=6&sid=206828e1-dd76-44e3-87a0-27caacd9974e%40sessionmgr102>. Prisijungimo laikas: 2006-12-05.
- 4) Collins Dictionary Law. Second edition W. J. Stewart and the Estate of Robert Burgess. Great Britain: Harper Collins, 2001.
- 5) Edwards V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eurigmas, 2002.
- 6) Gasilionis A., Kasperavičius R. Nekilnojamojo turto administravimas. Mokomoji knyga. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2006.
- 7) Andrijauskas K., Buitkus A. ir kt. Informacinės visuomenės teisė. Lietuvos vartotojų institutas. VU Informacijos visuomenės studijų centras, 2005.
- 8) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras (vadovas prof. Mikelėnas V.). Antroji knyga. Asmenys. Pirmas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.
- 9) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras (vadovas prof. Mikelėnas V.). Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001.
- 10) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras (vadovas prof. Mikelėnas V.). Trečioji knyga. Šeimos teisė. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.
- 11) Majūtė V. Sandorių teisinė registracija// *Juristas* Nr. 6, 2005.
- 12) Mikelėnas V. Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas// *Notariatas* Nr. 2/2007.
- 13) Mockevičius R. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas. Vilnius: VĮ teisinės informacijos centras, 2000.
- 14) Ploeger H., Van Leonen B. EULIS – At the Beginning of the Road to Harmonization of Land Registry in Europe. *European Review of Private Law* 3-2004. P. 379-387. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=27&hid=8&sid=ec8e29b7-929f-4ef6-8a2b-dcaedb9adc3b%40sessionmgr106>. Prisijungimo laikas: 2006-11-25.
- 15) Shaw G. The German notariat and the European challenge// *International Journal of the Legal Profession*. 2003, Vol. 10, No. 1, P. 38-54.

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=116&sid=ec8e29b7-929f-4ef6-8a2b-dcaed9adc3b%40sesseionmgr106>. Prisijungimo laikas: 2006-11-25.

16) Šaltauskienė S. Notaro, seniūno ir konsulinio pareigūno atliekami notariniai veiksmai// Notariatas, Nr. 2/2007.

17) Šaltauskienė S., Nekrošius V. Notariato funkcijos, taikant naująjį Civilinį kodeksą// Justitia. 2002, Nr. 1-2.

18) Štītīlis D., Petrauskas R., Rotomskis I. The Implementation of Public E-Services for Immovable Property Contracts in Lithuania: Legal Aspects// Journal of International Commercial Law and Technology. 2006, Vol. 1, Issue 2, P. 80-83.
<http://www.jiclt.com/index.php/JICLT/article/view/23/11>. Prisijungimo laikas 2006-11-23.

19) Tassinari F. Company Law Reform in Italy// Notarius International, 1-2/2004. P. 78-82. http://212.63.69.85/DataBase/Edition/Notarius_01_02_2004.pdf.
Prisijungimo laikas: 2007-10-15.

20) The Civil law of Latvia. Translation and Terminology Centre. 2001.
<http://www.ttc.lv/>. Prisijungimo laikas: 2007-10-24.

21) Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: leidykla „Žodynas“, 2001.

22) Van den Bergh R. Montangie Y. Competition in Professional services markets: are latin notaries different?// Journal of Competition Law and Economics. 2006 2 (2), P 189-214. <http://www.jcle.oxfordjournals.org/cgi/reprint/2/2/189?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=1&andorexacttitle=and&andorexacttitleabs=and&fulltext=notary&andorexactfulltext=and&searched=1&FIRSTINDEX=0&sortspec=relevance&resuorcetype=HWCI>
T. Prisijungimo laikas: 2006-11-25.

23) Vitkevičius P. ir kt. Civilinė teisė. Kaunas: Vijusta, 1997.

24) Weyts L. Central Register for Wills: A Successful European Experiment// Notarius International, 1/2001. P. 16-20.
http://www.dnoti.de/notarius/Ausgabe/2001_01/weyts.htm. Prisijungimo laikas: 2007-10-15.

25) Zevenbergen J. Registration of property rights// Notarius International, 1-2/2003. P. 125-137. http://212.63.69.85/DataBase/Edition/Notarius_01_02_2003.pdf.
Prisijungimo laikas: 2007-10-15.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika.

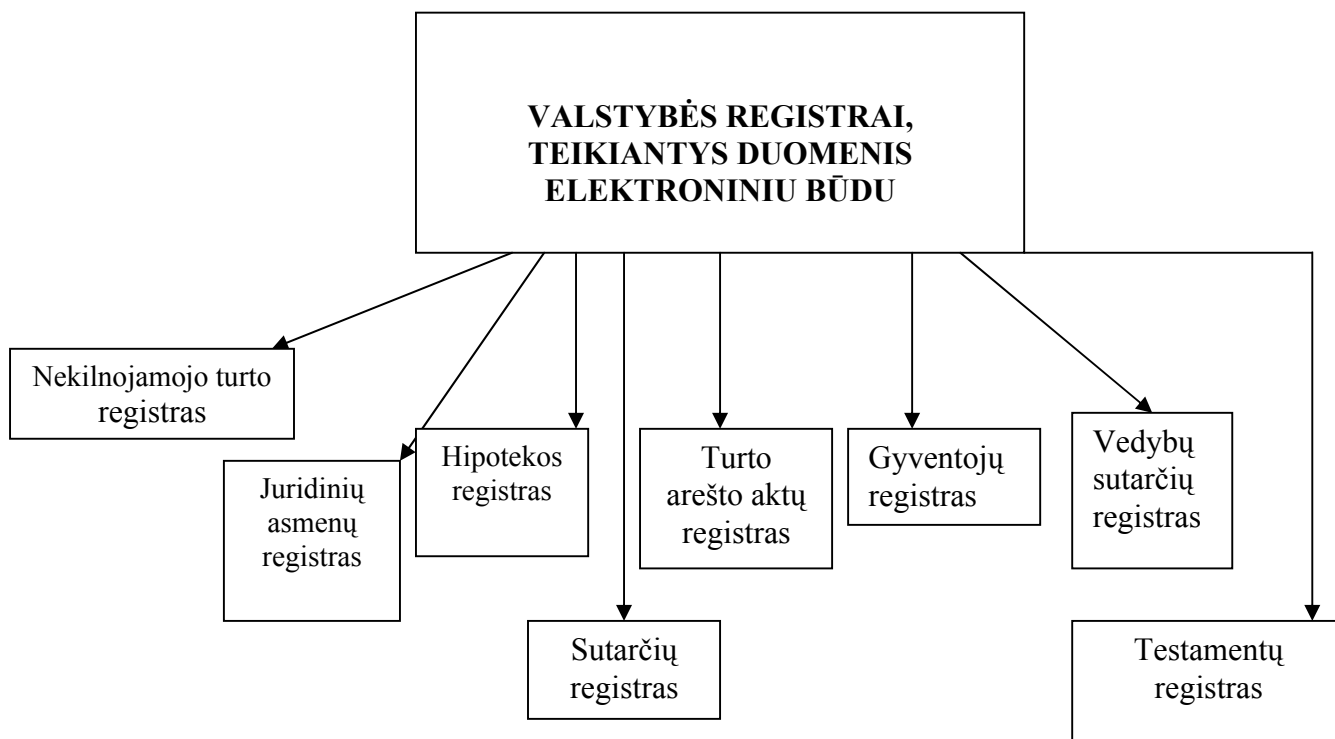
- 1) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-108/2006, kat. 21.1; 21.6; 30.3; 41.
- 2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-70/2006, kat. 33.
- 3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-153/2006, kat. 21.1; 21.4.1.1.
- 4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-11/2004, kat. 39.2.3.
- 5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-195/2006, kat. 30.9.1 (S).

Kita literatūra.

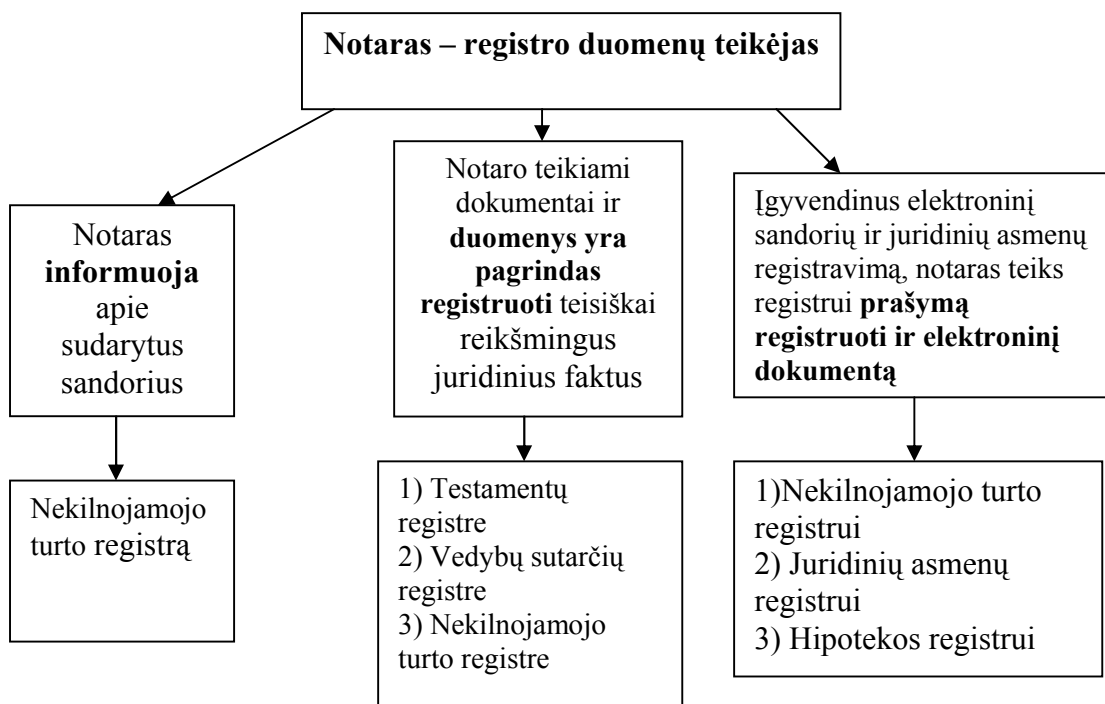
- 1) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl paveldėjimų ir testamentų. COM(2005) 65 final. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/c_028/c_02820060203lt00010005.pdf.
Prisijungimo laikas: 2007-10-22.
- 2) Gerhard Knechtel, Christian Radetic, Christoph Kopecky, Marc Geleijns, Tassinari Frederico, Bettina Eckel. Legal Comparative Analysis on the Implementation of the First Council Directive in Select EU Member States and Comparison of Registration Procedure of Enterprises and Other Legal Entities in Selected EU Member States and Lithuania. – Vilnius: The Ministry of Justice of the Republic of Lithuania, Phare Twining Project LT02/IB-JH-04, 2004. <http://www.tm.lt/?item=tarptproj>
- 3) Jungtinių Tautų Ekonominės ir socialinės tarybos Europos ekonominės komisijos „Nekilnojamojo turto administravimo sistemos apžvalga“. Lietuva. 2004 m. gruodžio 10 d. Nr. HPB/WP 7/2005/3.
- 4) Sabaliauskas K. Registrų plėtra – Lietuvos patirtis. Elektroniniai registrai – EULIS patirtis. Tarptautinė konferencija, Vilnius, 2007.
- 5) Centrinės hipotekos įstaigos 2006 m. veiklos apžvalga. http://www.lhr.lt/lhr/Hipoteka_ataskaita.pdf.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1: Valstybės registrai, teikiantys duomenis notarui elektroniniu būdu.

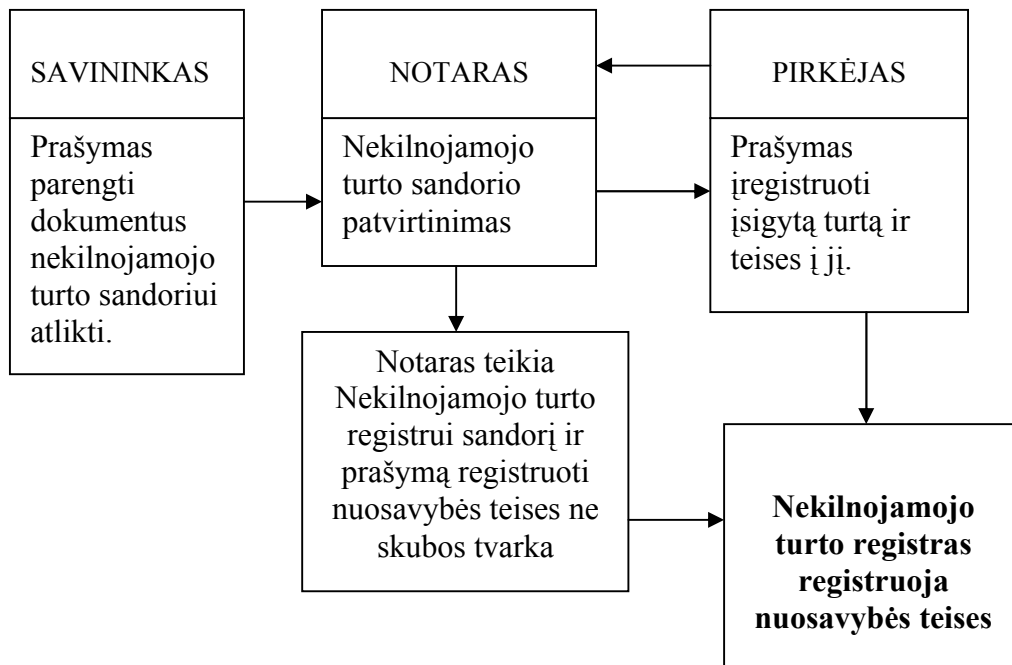

Priedas Nr. 2: Notaras – registro duomenų teikėjas.

Priedas Nr. 3: Nekilnojamojo turto perleidimo sandorio schema iki ir po NETSVEP įgyvendinimo.

Nekilnojamojo turto sandoris iki NETSVEP įgyvendinimo

Nekilnojamojo turto sandoris iki NETSVEP įgyvendinimo

